

BERBANG

KOVARA FEDERASYONA KOMELĒN KURDISTANĒ LI SWEDĒ

2 - 86

BERBANG

Kurdisk tidskrift, utges av Kurdiska Riksförbundet. Ansvarig utgivare och Redaktör: A. Tigris
Layout och sättning : Cotkar och Gundi.

ADRESS

Kurdiska Riksförbundet Rissneled
ed 55, NB
172 44 Sundbyberg/ Sweden

Prenumeration: Medlemmar 50 kr.
/ år övriga 100 kr/ år
Postgiro: 643880-8

BERPIRSIYAR :

A. TIGRIS

REDAKSIYON:

BAVÊ NAZÊ
S. QEREC DAX
C. ŞERO
MUËYED TEYIB
BRÎNDAR
ADIL DURAN

PERGALA RÛPELAN :

COTKAR Ò GUNDÎ

BERBANG

Kovara kurdi, xwedi: Federasyona
Komelên Kurdistanê li Swêdê
Biha: 5 kronê swêdê
Abone: sal 50 kron

NAVNÎŞAN

Berbang, Rissneleden 55 NB
172 44 Sundbyberg/ Sweden
Postgiro: 64 38 80-8

Författares Bokmaskin
Stockholm 1986

NAVEROK

" KÊ KEVOKA AŞTIYÊ KUŞT,	3	<i>Kardo Metînt</i>
KÎ – ÇIMA PALME KUŞT?	4	A. Tigris
NEWROZA WE PÎROZ BE!	5	Şiyar
MÊRÊ BERÊ	6-19	J. Rexnegir
ÊŞKENCEYÊN KU MIN DÎT	7-8-9-10	Z. Abidin
SALNAMA KURDÎ	11	Bareş Batê
JI FEDERASYONÊ Û KOMELAN NÛÇE	12-13	
BIZAWA ŞÊX SEÎD	 14-15-16	S. Qerecdax
TOLERANS – BAWERÎ Û RONAHÎ	17-21	C. Şero
WINDAYO	18	Bavê Nazê
BÛKA AGIR	20	Ahmed Civanro
XEBATA KURDZAN LAMARA BARIYE ULMÎ	22	Temûrê Xelîl
Sîstema Federasyonên biyanî di 1987-an de TÊ GUHARTIN	22	
NEWROZ	23	Civanê Gulan

daxuyani

FEDERASYON, DÊ KONGRA XWE DI VÎ CÎ Û MÊJÛYÊ
DE PÊKBÎNE:

CÎ: Kungsholms Gymnasium, Hantverkargatan 67-Fridhemsplan
WEXT : 5 û 6 ê Nîsanê 1986 – Saet: 10.00 – 18.00

"KÊ KEVOKA AŞTIYÊ KUŞT," kardo metnî

Wekî hemî êvariyan rojên eynê — ku dawiya heftiya kariye li vî welatî — xelkê Swêdê ji malên xwe derketin, hin ber bi bara û cihên dilanê diçûn, hin diçûne seredana dost û hevala û hin diçûne sînemayê.

Olof Palme serokwezîrê vî welatî jî digel jina xwe jî mal derketin. Wekî her mirovekî normalê xelkê bajêrê Stockholmê, Palme û jina xwe jî li metroyê siwarbûn û çûne sînemayê. Li sînemayê dîsa wekî her mirovekî normalê vî bajêrî, Palme li rêzê rawestiya û bilêt birî. Piştî fîlm bi dawî hatî Palme û jina xwe jî jî sînemayê derketin. Şev bû. Seêt jî yazde derbas dibû û bayekî gelek sar dihat. Ne wek hemî serokwezîrên cihanê deh marsîdîs li benda wî bû,

ne jî wek gelek dîktatorê cihana sêyem sêsed yan çarsed esker li pey bûn, ne xêr ew û jina xwe û kesê din re. Bi piyan li cadeyeka hera serekî li bajêrê Stockholmê rêya mal girti bûn, wê şeva sar. Li devê kolaneka teng û tarî dengê guleyekî hat, jina wî li ser milê xwe zivirî, dît... vaye Palme serokwezîrê Swêdê li axê ye û kaniyeka xwînê di singa wî de derbûye! Spêdêya yekî Adarê xelkê swêdê ji xew rabûn, berî têştî spêdê — wekî edet li wî welatî — rojame vekirin, dîtî termê serokwezîrê xoştivî Olof Palmê ser û binên rojnamê girtine! Ji çavên xwe bawer nekirin, lê hêdî-hêdî zanîn ku eve rastîye û şivêdî 28 ê Şibatê Palme li ser cadeyekê li nîva bajêrê Stockholmê hate kuş-

tin bi destê mirovekî nenas!

Spêdeya yekî Adarê, ez ji mal derketim, xemeka giran dilê min girtî bû, min dît di bin barê vê xema giran da piştî vî welatî ya xar bûy. Ji çavên her kesê xem dibarin, ji dengê her kesê xem dibarin. Bê dengîyeka xemgîn ev welate dagur kiribû û bê dengî xelk diçûne tewafa cihê kuştina Palmê. Rêya min di wêrê ket, ez geshîstîme wêrê bi sedan swêdî û biyanî wê spêdê jî xew rabûn û ji her cihêkî vî bajêrê mezin li dor xwîna Palmê kom bibûn. Bi hêdengî serên xwe di ber xwe dana bûn û bi du çavên tijî rondik li xwînê dinêrin û kolîlkên sor li ser xwîna sora Palmê dibarin. Çend seêtek ne borîn gireke mezin jî kolîlkên sor xwîna Palmê nixaft û çend rojek ne borîn ew gir bû, çiya û devê kolanê girt. Li ser stûneka kahrebê min kaxizek dît, êkî bi destî kevokê nexşand dibû, xwîn jî singa kovêkê di werya û li jêr bi xetê zarokêkî nivêsi bû " KÊ KEVOKA AŞTIYÊ KUŞT!?"

Palme, di temenê pêncî û neh saliyê da şehît ket. Bi dirêjîya temenê xo yê siyasî xebat dikir. Ji gelê xwe re, jî bîr û bawerên xwe re, jî gelên bindest re û ji doza aştiya cihanê re. Palme, dostekî gelek mezinê gelên cihana sêyem bû, demê împeryalizma Emerîkî hêrîş dibirne ser gelê qehremanê Vietnamê Palme, li pêşiya dêmostrasyona (meşa) bû li bajêrê Stockholmê û bi hemî dengê xwe hawar dikir " Emrika derkeve jî Vietnamê!"

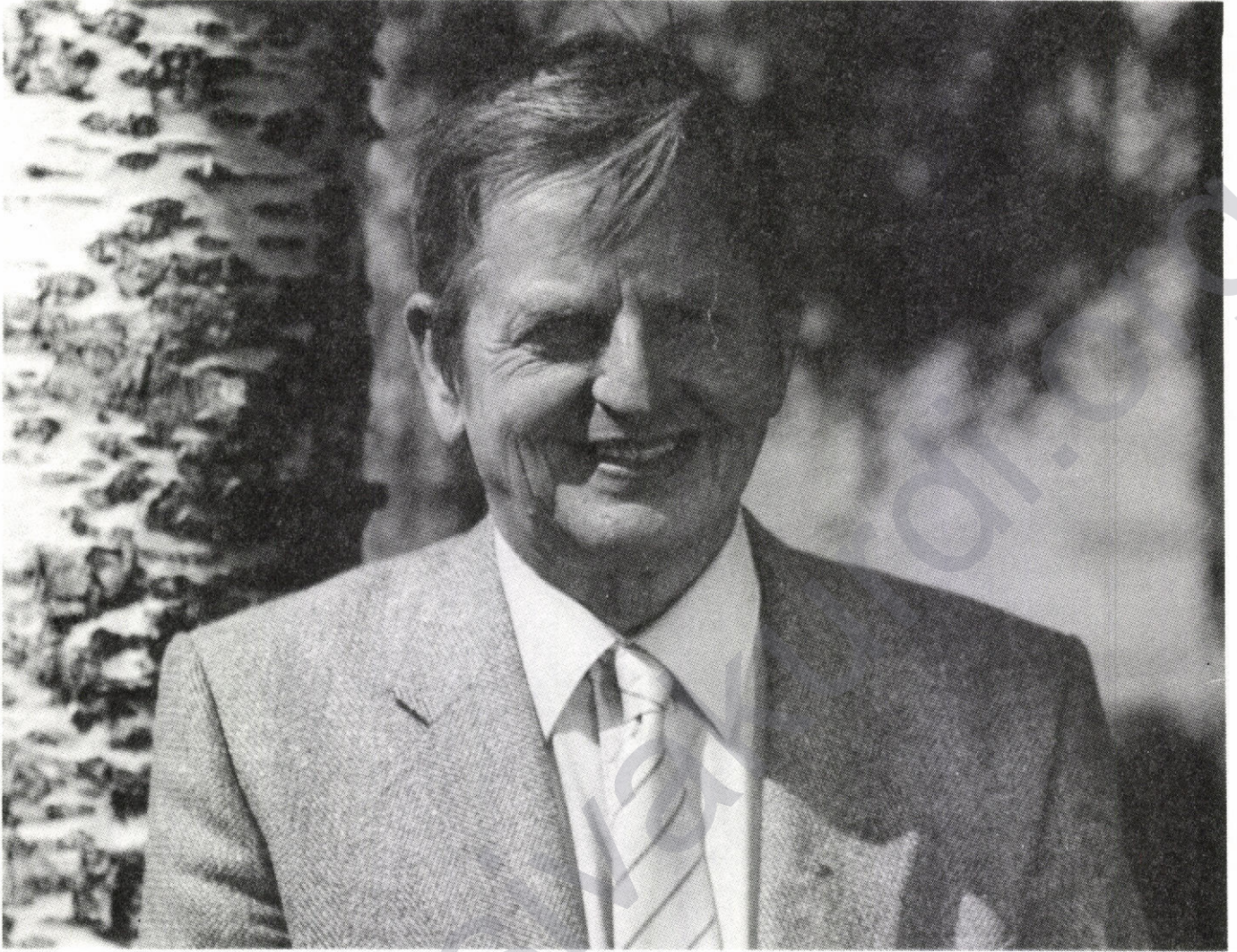
Palme, di hemî helwestên xwe da piştgiriya gelên cihana sêyem û doza aştiya cihanê dikir û eve bû bûye hoyê hindê ku ne tenê li welatê xwe yê xoştivî bû belko li hemî cihanê û her eve bû bûye hoyê hindê ku ne tenê swêdiya kire şînî û nîhar belko li gelek welatên din şîn wî mezintir bû û dîsa her eve bû bûye hoyê hindê ku dijminên aştiyê jê ditirsan û kuştin.

Dema Palme şehît ketî gelê swêdê û aştiwazên hemî cihanê pê re pirsîyar dikir: " KÊ KEVOKA AŞTIYÊ KUŞT?" û dîsa gelê swêdê û tev aştiwazên cihanê pê re bersiv dida "kî de kevoka aştiyê kojît ne dijminê aştiyê bit."

Li roja 15 ê Adarê demê axê termê Palme hibêz dikir dîsa xelkê swêdê kolîlkên sor dibirne ser gorê wî û weha digotin: Spas bo xebata te, Palme, tu dê di dilê me da jî.

Em kurd jî, bi gelê swêdê û tev aştiwaz û azadîwazên cihanê re dibêjin:.. Palme tu namirî, hîvî û armancên te dê di dilê gelên cihanê da jîn û çiqas dijminên aştiyê pekolê biken kevokên spi dê tim û tim li asmanê şîn firin!!

Kî, çima olof palme kuşt?

A. TIGRIS

Kevneserok wezîrê Swêdê Olof Palme, di roja 1 ê Adarê de li bajarê Stockholmê ji aliyê kesekî nependîve hat kuştin. Hezar mîxabin heta îro jî mêrkujê Olof Palme nehat dîtin. Li ser bûyera kuştina Palme, di nav awiragelemperîya demokratîk a Swêdê û cîhanê de pirseke gelemperî heye:

"Kî, çima Olof Palme kuşt?"

Li vê derê du pirsên bi hev ve girêdayî hene; "Kî" û "ÇIMA."

Polîs û sazgehên fermî yê Swêdê bi xebatekê teknîkî, pir alî û bêwestan heta

îro bi awaktî fermî û bergav nîkarin "Kî" yê tespît bikin. Ev jî dide dîyarkirin ku "Kî" yê nependî xwedîyê hêzêke mezin û profesyonel e.

Bersiva didûyan a "ÇIMA" ji aliyê herkesî ve dîyar û zelal e. Ji vê bersivê re şirovekirin ne gengaz e. Serêşandin, dûr û dirêj likolîn -lêgerîn jî ne pêwîst e. Ji lew re di arena sîyaseta Swêdê û cîhanê de rolekê Olof Palme yê giring û mezin hebû. Palme, di nav sosyaldemokratên Ewropa û cîhanê de xwedîyê politîkayêke cûda bû. Ew li dijî blo-

kên leşkerî bû. Li dijî çekdarîyê bû. Wî di Swêd, Ewropa û tevaya cîhanê de aşîtyê diparast. Wî, di şerê li dijî kolonyalîzmê û dagerkirinê de cî û tewrê xwe baş zelal û dîyar dîkir. Şerê Vîetnamê, Nîkaraguayê û yê Afrîka Başûr di vî warî de mînakên herî mezin û bergav in.

Mêrkuj, destpîst û paşmêrên ku Olof Palme kuştin û dan kuştin dijminên demokrasîyê, aşîtyê û mirovatîyê bûn û dê herweha jî bimînin.

Bi milyonan kes Olof Palme bi bîranin û dê bînin jî!

NEWROZ A WE PÎROZ BE!

GELÎ XWENDEVANAN!

FEDERASYONA KOMELÊN KURDISTANÊ LI SWÊDÊ, DI ROJA 22.03 1986— AN DE LI BAJARÊ STOCKHOLMÊ, DI SALONA ASO GYMNASIUM DE BI ŞAYÎYEKE MEZIN NEWROZÊ PÎROZ KIR. DI BERNAMA ŞEVA NEWROZÊ DE ZOZAN, RÊNAS, KÎKÎ, BRÎNDAR Û NAŞÎR REZAZÎ WEK SOLO CÎ GIRTIN. GRUBA FOLKLORÊ YA KOMELA JINÊN DEMOKRATÊN KURDISTANÊ Û YA KOMA ŞENGAL, ŞEVA NEWROZÊ XWEŞ Û GEŞ KIRIN. JI 500 KESÎ BÊTIR KURD, SWÊDÎ Û BÎYANÎYÊN DIN DI ŞEVÊ DE BEŞDAR BÛN. BI STRAN Û DÎLOKAN GOVEND QOR BI QOR DI SALONÊ DE MEŞIYA Û GEŞ BÛ.

Ş. CIZIRÎ, BI KURDÎ Û SWÊDÎ BERNAMA ŞEVÊ MEŞAND Û ŞEVÊ ÎDARE KIR. SEROKÊ FEDERASYONÊ HEVAL ŞÎYAR, AXAFTINA NEWROZÊ PÊŞBERÊ BEŞDARAN KIR KEÇIKA SWÊDÎ MARGRETA AXAFTINA SEROKÊ FEDERASYONÊ BI SWÊDÎ XWEND. EM, GOTARA ŞEVÊ YA KU SEROKÊ FEDERASYONÊ, PÊŞKÊŞÎ BEŞDARÊN ŞEVÊ KIRI BÛ, JI WE XWENDEVANÊN XWE RE JI PÊŞKÊŞ DIKIN.

Mêvanên hêja, hevalên birêz!

Em, îro Newrozêkê din pîroz dikin. Newroz wek sembola tekoşîna serbixwebûn û azadiya gelê kurd tê pîroz kirin. 21 ê Adarê nişana ronahî, xweşî û gerdenazadiyê ye. Di dema 21 ê Adarê de zivistan, ba û bahoz, tarî û nexweşî li paş dimînin. Di şûna nexweşî û tarîtiyê de, ronahî û xweşî cî digre. Jiyan ji nû ve geş û jîndar dibê. Lê ji aliyê gelê kurd ve, Newroz xwediyê mane û naverokeke taybetî ye. Gelê kurd Newrozê, wek cejna biharê an jî, bi awakî din pîroz nake. Newroz herweha nişana li berxwedana gelê kurd,

li dijî koledarî, stembarî û li dijî zilm û zorê ye. Bi kurtî Newroz, ji bo gelê kurd hem di warê tebîetê û hem jî, di warê netewî û civakî de cîhekî giranbiha digire.

Hevalno!

Di van rojên ku em Newrozê pîroz dikin, welatê me Kurdistan hîn jî bindest û gerdenxwar e. Zincîrên koledariyê hîn jî nehatine parçe kirin; xwîn û elema brîna gelê kurd hîn ne sekiniye. Lê ev rewş wilo namîne, çerxa dinê her bi pêş ve diçe. Bi vê pêşveçûnê, tekoşîna rizgariya gelê kurd jî, para xwe digre.

Îro li her çar parçên Kurdistanê, tekoşîna gelê kurd, ji bo serbixwebûn û azadiyê berdewam e. Li derveyî welat karker û xwendevanên kurd barek ji barên xebata rizgariyê dane ser milê xwe û erka xwe ya welatparêziyê bi cîh tinin. Li du parçên Kurdistanê, gelê kurd rabûye ser pîyan, pêşmêrgyên qehreman bêtirs xwîna xwe di ber welatê xwe de dirijînin û roj bi roj mewzî û merhelên mezin bi dest dixin. Li Kurdistanê Bakûr jî xebata netewî û civakî, her çiqas ne wek berîbe jî, lê cardin gelê kurd dev ji doza xwe bernedaye û vê doza bi rûmet dimeşîne

Hevalno!

Bi kurtî Newroz nişana rêberî û liberxwedanê ye; nişana tekoşîna rizgariya netewî û civakî ye. Newroz, nişana aşî, gerdenazadî û nişana mirovatîyê ye!

Rojek bê dê gelê kurd jî, wek KAWÊYê qehreman serê Deheqan, serê neyar û koledaran bişkine û di welatek serbixwe û azad de bi gerdenazadî bijî!

BIJÎ NEWROZ!

BIJÎ KURDISTANEK SERBIXWE Û AZAD!

NEWROZA WE HEMÛYAN PÎROZ BE!

ŞÎYAR

ÇEND MESAJ

Partî, rêxistin û komelên ku ji şeva Newrozê re mesaj şandi bûn, em navê van li jêr dinivîsin:

Yekûti Nîştîmanî Kurdistan
Eniya Demokratîk a Nîştîman li Îraqê
PPKK-Komîta Swêdê
TKP (B) Komîta Swêdê
Komela Piştigiriyê (Dayanişma)
KOÇ-KAK
ÎSTIB
Komela Geli Kurdistanê
Navendiya Çanda Kurd
Komela Kurd li Bollnâs
Komela Çanda Kurd li Botkyrka
Komela Jinên Demokratên Kurdistanê

mêrê berê

J. REXNEGIR

Bi vekirina derî re Apê Remo ket hundir. Civatê hemû hêzda xwe û rabû pîyan. Apê Remo, li civatê silav da. Bi hatin û slavdana wîre quncika rastê hat valakirin. Apê Remo, meşiya quncikê û di cî de rûnişt. Bi rûniştina wî re hemûyan bi devek: "Merheba Apê Remo! Tu bi xêr hatî, bi ser seran û bi ser çavan re!"

Apê Remo, bi careke de "cevat û rehmet" got û bersiva hemûyan da. Xortê malê nazbalgiyek anî û da pey piştê wî. Paşê hinek êzing anî û avête ser arê kuçikê.

Apê Remo, li quncikê palda xwe, civatkî rûnişt. Navrana şalvarê xwe rast kir. Xwest destê xwe bike berîka xwe qutî û hesteyê xwe derîne; lê ji çend aliyan ve gelek qutiyên titûnê hatin ser doşeka Apê Remo. Yeki bi dengê bilind:

- Dev ji wê qutiyê berde! Ji qutiya min çêke Apê Remo! Titûna min a Betlîsê ye. Na, na ew nîne! Ew qutiya spiya mezin.. Ka binêr kişandina wê çawa ye.

Ew, wê qutiya ku berê girtibû bi lez şûn ve avêt ser doşekê. Li qutiya spiya mezin geriya û dît. Wê girt û hilanî. Berê qutiyê kir nav destê xwe yê çepê bi tiliyên destê xwe yê rastê jî çend caran li ser hev li kêleka qutiyê xist. Paşê bi her dû tiliyên xwe yên beranek çirp û devê qutiyê vekir. Xwe xûz kir û wê da ronahiya agir û kûr lê mêzekir. Titûnê girtnavtilyên xwe

û rakir. Titûn wek porên keçikên Betlîsê bi carekî de bi hev re hilkişiya. Û Apê Remo, çav bi titûnê xist, xwe ranegirt:

-Kuro, bi xwedê, bira jî ev titûn, titûna Bedlîsê ye! Erê Rizgo, mîna tu îş mezin bikî! Ka ez kişandina wê binêrim; ger wek rengê xwe be, divê tu çend kilo bidî min jî. Wele tu bizorê ketî nav lepên min hee!

- Na, bi xwedê Apo; hevaleyê min ji Bedlîsê hatibû û qasî çend qutiyên da min. Lo, loo! ez li ku, kişandina titûna Bedlîsê li ku!....

Bi hişkayî vekirina derî re, peyva Rizgo di dev de ma. Derî vebû. Silêmanê Hesên ket hundir. Êzingên ku di kuçikê (tifikê) de bûn, hêj baş agir negirtibûn. Çeqe-çeq ji wan dahatin, dikir ku agir bigirta. Lembeke biçûk li bin xani bi diwar ve dalkandibû.

Qasî mûmekî jî ronahî nedida. Ji ber ku kuçik jî baş pênediket, wetaq tarî bû. Bejna Silêmanê Hesên maşelah ji du metran kêmtir ne bû. Û herwiha jî tije û qelew bû. Lê tarîti yê hîn jî wî direj û qelew şanda. Silêman, di pozê xwe de silav da. Lê dengê silava wî neçû herkesî. Ji xwe kesê ku bi wî nizanbaya û wî nas ne kira, nizanibû, ku qet silav da an na. Silêman hema li ber derî, li nav darê solan rûnişt. Ciyê vala jî li peş gelek bû, lê adeta wî bû; dema ew biçûka konaxan şevgerîka wilo li nav darê solan vedizeliya. Çend kes kir-nekir ew ji ciyê xwe ranebû û pêşve neçû. Silêman herdu lingên xwe jî di cî de direj kir. Herdu lingên wî heta nivê wetaqê pekiyan. Li ku ban dê bigêhîştîya dîwarê din. Serê Silêman hebû zimanê wî tunebû. Mirovekî bê deng û nefes biçûk bû. Piçek jî dilsaf û saxik bû. Di gund de gelekên pê henekên xwe dikir. Digotin ku "pirîya dirêj e, loma aqil tune."

Apê Remo, li quncik qulbe-qulp û kufte-kufta wî bû, dumana titûna Bedlîsê di dev û pozê xwe de berdida. Dîsa hulmek kişand. û dûwa gewr berda û li Silêman mêze kir û hulmeke din jî li cî xarê xist û dev avêt Silêmanê Hesên:

-Gidî Silo kurê kerê, meriv ji te ditirse. Tu bi şev rastî kî bêyî, bi xwadê dê ew bibizde. Tu bûyî wek mêrê berê seba! Lê binêrin lingên wî gêştinê dîwarê dîn! Kuro, dê kîjan keçik mala xwe û bavê xwe xirab bike û te bistîne. Binêrin... Bi rastî nêzîkayî li mêrên berê dike.....

Pirqên bi civatê ket, hemû kenîyan... Rebenê Silêman gelek şermezar bû. Nigên xwe di cî de kişand binê xwe û serê xwe xist

dûmahîk 19

Êşkenceyên ku min dît

Z. ABÎDÎN

Wek di fotografê de jî tê dîtin, ji ber êşkence û lêdanê porê Zeynel Abidin tev kurisî û weşiya ye. Dema ku ew hat Swêdê, doktorên swêdî gelek li ser lekolîn' pêk anîn. Pîsporên swêdî li ser encama êşkencan matmayî man.

Generalên faşist, ji 12 - ê Îlonê 1980 yî vir ve, li Kurdistana Bakûr, li ser kesên şoreşger, welatparêz û demokrat êşkence, kuştin û karûbarên dalçandnê . bi şêweke hov û har didomîne.

Xweza heta îro li Tirkîyê û li Kurdistanê di derbarê êşkencê û hovîtiya lêşker û polisên tirk de pir hindik nûçe hatine belavkirin û nivîsandin. Ev tiştên ku hatine nivîsandin û belavkirin, jî kirinên cunta faşist hezaran yek jî nîn e. Ji xwe ew barbarî û hovîtiya ku tê kirin ne mumkun e, ku mirov kari be bîne ziman û bini-vîse.

Li Kurdistana Bakûr, ew kesên ku êşkencên dij û derveyê însanîtiyê li wan hatine kirin, yek jê, ji wan ez bi xwe me! Ez jî aliyê dewleta kolonyalist û leşker û polisên wê ve 8 caran hatim girtin. Ez her car di çerx û makînen êşkencan de derbas bûm.

Ez dixwazim bi kurtî çala girtina xwe û di dema girtinê de ew cûrên êşkencên ku li min hat kirin, ji hêz û kesên şoreşger, welatparêz û mirovperwer re bikim.

Destpêka girtina min weha bû:

1 - Cara yekem, di meha çileyê paşîn (meya yekemîn) 1981 ê de yuzbaşiyê (serbazê) navça cendirmê E-

lihê (Batmanê) Cafer Teyyar Çağlayan min girt. Çendek paşê min berda.

2 - Cara duyemîn, ez jî aliyê sawciyê Elihê - navê wî Metîn bû - di meha sibatêya 1981 ê de hatim girtin. Sawcî biryara tewqîfkirinê da. Ji bo kêmbûna delîlan hakin min serbest berda. Lê wê dosya min a ha, di 1981 ê de birê kirin mehkema eskeriya bajarê Diyarbekirê.

3 - Cara sisiyan, serokê polisê siyasî Özden Uluğ, dîsa li Elihê, di meha adarêya 1981 ê de min girt. Demekê ez li hundir man û dîsa min berdan.

4 - Cara çaran, dîsa Özden Uluğ, di eynî mehê de min girt. Di demeke kurt de min dîsa êşkencê de derbaskirin û berdan.

5 - Di roja 11-ê Gulanê 1981 ê de, bi fermana serokê tuğaya bajarê Sêrtê, li Elihê polisên siyasî, li ser karên min, ez girtim. Û min girtin birin Sêrtê. Di yekê Heziranê 1981 ê de min berdan.

6 - Di 29 - ê Îlona 1981 ê de dîsa bi fermana serok leşkerê bajarê Sêrtê, li Elihê min û çend hevalên min girtin. Me hemûyan girtin û birin êşkencexanên tuğaya bajarê Sêrtê. Tam 75 roj em di êşkencexanan de man. Di roja 29. 12. 1981 ê de me birin mehkema

eskeriyê ya Diyarbekirê. Li Diyarbekirê mehkema eskerî di roja 06. 01. 1982 yan de me 7 kesan berda û hevalên din, girtin birin avêtin zîndana Diyarbekirê.

7 - Evcar ez jî aliyê serokê çolordûya heftan a bajarê Diyarbekirê ve, di roja 27. 10. 1983 yan de, li Elihê hatim girtin. Min birin Diyarbekirê û avêtin hucra " Kurdoğlu." (Lawê kurd). Di roja 16i 12. 1983 yan de jî bo îfade min derxistin ba sawcî. Û di roja 20. 12. 1983 yan de jî, min derxistin mahkemê. Hakimê eskerî di roja 24. 12. 1983 yan de texliya min da û ez hatim berdan.

8 - Li Elihê polisê siyasî jî nû ve min girt. Ez, di meha Sibatê 1984 an de carin hatim berdan.

Ez, jî destpêka 09' 02. 1983 yan heya 1 ê Adara 1984 an, 23 car wek " kesê bi sûcê serbest" di mehkema eskeriya Diyarbekirê de beşdar bûm. Cunta faşist hemû dawayên min di dosya 1982/559 mêjû û numare de civandin ser hev. Mehkema eskeriya bajarê Diyarbekirê, di roja 01. 03. 1984 an de li gor bendên çanûna Tirkîyêya 168 û 495 an, 5 sal heps û 20 meh cezayê tengezariyê (surgunê) dan min.

Di êşkenceyan de, ew êşkenceyên ku li min hatin kirin, ez çawa sax filitîm nizanîm. Û ez , hêj jî dijîm! Ez bi xwe bi jiyana xwe bawer nakim û şaş û matmayî dimînim. Ez dê niha ew cûrên êşkencên ku li min hatin kirin; û derbarê metod û êşkenceyanê wan de bi kurtî agahdariyek bidim we xwendevanan.

ÊŞKENCÊN KU LI MIN HATIN KIRIN Û ALETÊN ÊŞKENCAN

1 — ÇAVGIRÊDAN

Çavê girtî bi şidî girêdidin. Û pê êşkence dikin. Û herweha 30-40 roj çavên girtî venakin. Yê kesên lider heta 90 rojan jî venakin. Di piştî hewças rojî de dema vedikin, girtî, korkorîşki dibin û nabînin. Niha gelek kes hene ku ji ber vê cûra êşkencê çavên wan kor bûne û nabînin. Ez çend kes nasdikim ku çavên wan jî bi kurtî şan jî, kêm dibînin hene, lê ez naxwazim navên wan li vê derê binivisîm.

2 — BÊXEWÎ

Koledarên Tirk, di êşkenceyan de, li me xew qedexê dikirin. Bi şev û rojan ne dihiştin em piçek razin û çavên xwe jerm bikin. Carnan heftek û carnan jî qasî mehekê ne dihiştin kesên siyasî razin. Ez di girtina xwe ya şeşan de sê car her carê 8 roj, li ser hev 24 roj bê xew mam. Saet jî 07.00 ê serê sibê heya 24.00 ê şevê, piştî ku li min êşkence dikirin; heya saet 07.00 ê siba din çavê destên min girêdidan û min li ser singa min dihiştin. Cara ku me qasî didan razandin jî, li pey êşkencê, dest û çavgirêdayî me davêtin ser çimentoyê û çend deqçe paşê bi xortûman av li me dikirin. Laşê me tev reş û şîn dibû û diwerimî.

3 — LÊDANA BI DAR Û ÇO

Ji darên tu û hinar, şivikên yek sale jê dikirin. Û bi wan li dest, ling û laşên me dixistin. Bi lîxistinê re diwerimîyan.

4 — ÊŞKENCA BI COP

Polis û eskerên tirk, navê copê danîne " HEYDER." Bi piranî jî bo lêdana kesên siyasî cop bi kar tînin. Cop sembola faşizmê ye. Copê jî para ve dixin şûna destavê. Eskerên faşîst jî vê karî zewq digirin

5 — GIRÊDANA BI KINDIR

Kindirê ku min di êşkenceyanê de

dît ji benê naylon hatibû çêkirin. Ji ber ku girtiyên siyasî bê pergal û hereket bimînin, di êşkencê de wan bi kutek û stûnan ve girêdidin. Ji ber lingan heya bin qirikê kidir li girtî û li stûnê bi şidî tê lefandin û girêdan. Carnan bi rojan û carnan jî bi heftan girtî di vê rewşa girêdayî de dihêlin. Carnan jî girtiyên bi kursiyên hesin ve, bi van kidiran bi şidî girêdidan û elektrîk didan kurşiyê. Bi kesî girêdayî her cûrên êşkencê dikin.

6 — FELEQE

Cûrên feleqan dudu ne:

a) Feleqa dar: Ev feleqa kevnare ye. Dareke qasî 4,5 metre dirêj û çargoşe ye. Êşkencekaran feleqê bi taybetî jî darê tuwê an jî, jî darê mazi dane çêkirin. Û ciyê destan û pê girtinê zirav dane çêkirin. Dar qasî niv metre-yî jî hev dûr in û du qul têde heye. Di van qulikan de bi kindir herdu lingên mirov girêdidin. Du êşkencekar her yek jî alikî ve digirn û bilind dikin. yê din jî, bi ço û copan li binê lingên mirov dixin. Di girtina min de rojê du-sê car min di vê cûra feleqê de derbas kirin.

b) Feleqa tekel: Ev cûra feleqê li gor cûra feleqa dar pir modern e. Ji ber ku mirov nikare xwe bilebtîne. Bi temamî mirov bê hereket dimîne. Tekeleke wek tekela taksîyê ye. Girtiyên siyasî tew dikin (qat dikin) û di nivê tekelê de derbas dikin. Di vê rewşê de ser û lingên mirov di şanê hevdu. Her du milê mirov dixin valahiya tekelê Yanî dixin cihê lastîka ku tê nepixandin. Lingên mirov bi kindir girêdidin. Û bi ço û copan li bin lingên mirov dixin. Wek li gundên Kurdistanê çawa bi dor sawar duktin, wiha êşkencekarek lê dixê û yê din bilind dike. Di vê cûra êşkencê de, bi tevayî ez 11 camhatim êşkence kirin.

7 — ÊŞKENCA BI CERYANÊ

Çar cûrên êşkence ceryanê hebûn. Bi her çar cûran jî, bi min êşkence kirin. Ew her çar cûrên ku bi min kirin ev bûn:

a) Têleka ceryanê li sitrê mirov û yanin jî, li tîlî an jî li pêçiya mirov girêdidin. Û ceryanê berdidin laşê mirov.

b) Têleke ceryanê bi destê mirov ve û ya din jî bi pêçiya beraneka lingê mirov ve girêdidin û mirov li ser kurşiya hesin didin rûniştandin û ceryan didin laşê mirov. Kursî giş dibe ceryan.

c) Wek guzeke têleke giloviro çêkirine û wê dikin devê mirov û girê didin. Têla din jî bi sitrê mirov ve girê didin.

Makîna ceryanê bi saetan dixebtînin. Dev û zimanê mirov wek komira Cizîrê û Şirnaqê reş dibin.

ç) Di hemû êşkenceyan de aleteke wek tîpa " T " heye. Êşkencekaran navê wê danîne " Taqoz " û destiyê wê jî boruyêke hesin e. Zirav e û serê dûvikê wê jî tûj e. Têlekê ceryanê pê ve girêdayîye û dixin şûna destava mirova mezin. Têla din li sitrê mirov girêdidin. Makîna ceryanê dixebitînin. Heta ku mirov jî daxwaz û pirsên wan re bêje " e-rê." Ew kesên ku ev cûra êşkencê bi wan tê kirin, edî zarok jî wan çênabe. Ji mêraniyê dikeve. Cunta faşîst, sê caran bi vê cûrana ha êşkence bi min kir.

8 — TÎ Û BIRÇÎTÎ

Bi heftan girtiyên tî û birçî dihêlin. Laşê mirov zuha dibe û jî birçînan dilerze. Paşê jî bo xwarinê û vexwarinê devê min venedibû.

9 — XWARINA XWEY

Devê me bi çengan xwey tije dikirin û bi ser de bi tasan av berdida ser. Dibû soravik û asik (made) ûsik li me dişewitan û dipirpitandin. Du car devê min tije xwê kirin û av berdan ser.

10 — VEXWARINDANA MÎZÊ

Dema girtiyên tî û birçî dihêlin an jî xwê dikin devên wan, girtî gelek tî dibûn. Di şûna avê de mîzê bi wan didan vexwarin. Di meha Cotmeha 1981 ê de — di dema girtina min a cara şeşan de — li girtigeha Sêrtê, du leşkerên faşîst ku navê wan yê rastî Hesên û Mehemed bûn; di şûna avê de mîza xwe dane min.

11 — VEXWARINDAN Û ŞÛŞTINA AVA TUWALETAN

Ava tuwaletên eskeriyê bi me didan vexwarinê. Û bi wê ava pis me dişuştin. Bi taybetî li girtîxana bajarê Diyarbekrê, li ser girtiyên kurd, ev metoda ha tim dihat bikaranîn. Bi taybetî ew kesên ku li ser navê hêzên kurdî hati bûn girtin bi wan didan vexwarin û wan bi ava tuwaletan dişuştin.

12 — QEDEXEKIRINA TUWALETÊ

Êşkencekarên faşîst, jî rojekê heta sê rojan, ne dihiştin ku kes here tuwaletê. Ji xwe piraniya girtiyên nexweş in, ihtiyaciya wan zêde bi tuwaletê heye. Hemû birîndar in. Yê ku bi xwe de pisîti bikira; evcar pisîtiya wan bi wan didan xwarin. Bi taybetî li girtîxana

Sêrtê faşîst Samî, vê metoda ha pir bi kar daniya. Êşkence, êşkencên fizîkî jî me didan jî bîrkirinê. Dema me bibiran tuwaletê jî, heta pêncan dijmartin; divê heta hejmara pêncan mirov karê xwe biqedand. Di êşkencexana "Kurdoğlu" da min heya pêncan karê xwe neqedan. Esker bi copan û çoyan ketin ser min, eskerê ku navê wî "Tarzan" bû di tuwaletê de ez gêj-kirin û ez ji xwe de çûm.

13 - ÊŞKENCA BI TORBÊ QÛMÊ

Ji bo mirovên sîyasî du cûrên torbên qûmê çêkirine:

a) Torba qûmêya biçûk; li dora pênc kîloyî ye. Ji potikên çadirê dane çêkirin. Ji qûma hûr dagirti ye. Ji bilî ku bi torban li girtiyan dixin; wexta girtiyan bi destên wan ve dalqînin, torbê biçûk bi gunikê wan ve girê didin. Û dest bi lêdanê dikin.

b) Torbê qûmê yê mezin; Çêkirina wê wek torbê biçûk e. Li dora 20 kîloyî qûm digre. Torbe bi çarça ve dalqandiye. Çav û destên girti girêdayî ne. Girtî li piya didin seknandin, benê torbê jî paş ve dikşînin. Torbe bi hêz li pişt, kêlek û zikê girtî dikeve. Bi vê êşkencê perçên nava mirov tev diherişin. Xwîn dikeve nava mirov. Kesên ku di vê êşkencê de zêde derbas dibin, pirên wan dimrin. Di vê cûrê êşkencê de derb û lekên êşkencê xuya nakin. Ev êşkence li min ne hat kirin. Hevalên girtî yê ku li wan hati bûn kirin jî min re gotin. Çend hevalên min bi torbê qûmê şehîd ketin.

Ji ber êşkencên ceryanê, êro jî destên Zeynel Abidin brîndar in. Û rayên her du destên wî baş naxebitin. Ji ber êşkencan niha jî Zeynel Abidin, her gav li nexweşxanê li ba doktoran tedawî dibe.

14 - DALEQANDIN

Daleqandin jî du cûr in: Daleqandina

dîna bi destan û ya bi lîngan.

a) Daleqandina bi destan jî, di nav xwe de dibe du cûr. Cûra yekem; kesên girtî demeke dûr û dirêj, wan bi destên wan ve daleşandî dihêlin. Di vî halî de girtî tazî ye û bi ço û copan jî her alî ve lê dixin. Esker bi singo (xencera) li ser piştê girtî, navê wê rêxistina ku girtî li doza wê hatiye girtin, ladinivîsîne. Çend hevalê wî daleqandî min bi xwe dît. Heval S. E. jî, jî me re got ku "min çend hevalê weha brîndar bi xwe derman kir."

Daleqandina din jî çarmix e. Darek dirêj datînin ser piştê stûyê mirov, jî bin ve, jî her du destan heya girmilkan bi dar ve, bi kindir şidî girê didin. Her du serên dar piştî ku danin ser her yek dolabeka bilind — di êşkencexana Diyarbekir de ev halet otomatîk bû — kursiyê jî bin lîngê mirov dikşînin û

Ev, hemû fotograf jî aliyê doktorên swêdiyan ve hatine tespît kirin. Di fotografa jorin de polis û leşkerên faşîst yê tirk, bi qotên cixaran laşê Z. Abidin şewitandinê û dax kirine. Ev derbên êşkencan hê jî li ser laşê wî hene. Şûn û derbên êşkencan bi salan derbas nabin.

mirov bi milê xwe ve daleqandî li hewa dimîne. Di vê rewşa ha ya xirab de ceryanê didin laşê mirov. Av li mirov di kin û copan li her derê mirov dixin. Ji ber daleqandinê û ceryanê hemû rayên (sinirên) mirov, bi taybetî yên milên mirov tev diperçiqin. Milê gelek girtiyên ji vê êşkencê seqet û felc bûn. Milê min jî îro seqet in. Diktorê norolojîyê rapor jî da min. Ez 6 car di vê cûra êşkencê de hatim daleqandin.

b) Daleqandina bi ling, her du lingên girtiyên bi kindir girê didin û çarça ve daleqandin. Ji êvarê heta sibê girtî serberjêr daleqandî dihêlin. Dîsa av li girtî dikin û copan lê dixin.

Li jor ev cûrên êşkencên ku min nivîsî, ji bil êşkencên torbê qûmê — ji ber ku hîn dor ne hati bû ser min hevalekî me bi vê êşkencê mirî bû — cûrên êşkencên din tev bi min hat kirin. Cara pêncan ku min girtin 20 roj, cara şeşan 99 roj û cara heftan jî 58 roj, bi tevî 178 roj, ez di nav agirê êşkencên faşîstên tirkên de mam. Lê min serî jî êşkencekaran re da nani. Ji ber ku ez xwediyê bîrûbawerî bûm. Tecrûbên min yê kevn hebû û piraniya wan tecrûban jî meletiya min dahatin.

Di êşkencexanên koledaran de bala min pir kişand; li girtiyên kurd pir-pir, çat-çat zêde êşkence dikirin. Bi taybetî ger kurd sosyalîst an jî çep bana!.. Ev jî êşkencekaran re materyaleke mezin bû. Ew çax êşkencekaran: " Hem kurd û hem jî komunîst e ha" digotin. Û di demeke gelek kin de wî / wê girtiyê dixistin halê mirinê. Bi rastî ferqekî mezin di nav girtiyên kurd û ne kurd de hebûn. Min ev rewşa ha bi çavên serê xwe dît. Di şeva 28.10.1983 ê yan de, ez û hevalekî tirk (H.) bi hev re ketin êşkencexanê. Ew heval 8 rojan di êşkencexanê de ma. Ez 39 roj di êşkencexanê de, di bin êşkencên giran de mam.

Lêdan, êşkence û kuştin çereker û taybetiyên kolonyalîzm û faşîzmê ne. Ev kar û xebata barbarî û hovîti, jiyana dezgehên wan dirêj nake. Hîn jî kin û kurt dike. Li her derê çîhanê weha bû û weha ye. Dê li Kurdistanê jî weha be!

Zeynel Abidin
Adar 1985

Zeynel Abidin, saleke berê, vê nivîsara xwe a nivîsandî bû. Lê ji ber hinek sedeman heya niha, ew nikari bû nivîsara xwe çap û belav bike.

INTYG

Ang: Zeynel Abidin Kaya 53 02 04

Har haft kontakt med Kaya i en psykoterapeutisk relation vid 18 tillfällen under 1985 i syfte att behandla sviter efter tortyr.

Kaya är född och uppvuxen i Kurdistan- den turkiska delen. I familjeamnesen finns inga indikationer till psykiska störningar. I amnesuppgifter kring Kayas personlighetsutveckling finns ej tecken till premorbiditet dvs Kaya syns ha varit i god psykisk hälsa innan han utsattes för tortyr.

IKurdistan arbetade Kaya som statstjänsteman och har även utövat prästyret.

Han kom till Sverige i slutet av 1984 och alltjämt familj och barn i sitt hemland.

De psykiska störningar Kaya nu företer kan relateras till den långvariga massiva traumatiska situationen han har varit underställd och där flertal fängelsevistelser med tortyr varit utslagsgivande.

Han har fängslats i i totalt 8 tillfällen. Första arresteringen ägde rum jan-81. Vid åttonde och sista gången dömdes Kaya till 5 års fängelse samt 20 månaders fgt-visning.

Han har torterats under sammanlagt 168 dagar.

Olika former och arter av tortyr har förekommit.

Tortyren har sträckt sig från brutal odiskriminerad fysisk misshandel till mer raffinerade psykiska individuellt inriktade tekniker. Kaya har en intellektuell livshållning och den selektivt riktade tortyrtekniken med den fysiska systematiska våldet mot hans kropp har fungerat som medel att komma åt hans livshållning, ideologi och tro, att bryta ned personligheten och förändra hans identitet.

I hans symptombild ingår nu typiska och karaktäristiska tecken på att han varit utsatt för ett massivt tortyr-tillstånd.--

koncentrationssvårigheter, sömnsvårigheter, störd sömnsrytm, persecutoriska tankar,

Zeynel Abidin 19/9. 85

Ev nivîsara jorin ku bi swêdî hatiye nivîsandin, ji nexweşxana Swêdê raporeke doktoran e. Ev rapor di derbarê êşkence dîtina Zeynel Abidin Kaya de ye. Doktorên swêdî, di rapora xwe de pêşî, Z. Abidin didin nasandin. Dibê jîn, ku ew jî Kurdistanî Bakûr e. Li welat wek memûr û îmam kar kiriye. Abidin 8 car hatiye girtin û her car êşkenceyên giran ditiye. Ew di dawiya 1984- an de hatiye Swêdê.

Di laşê Zeynel Abidin de, gelek derb û brînên êşkencan hene. Bi cûrên êşkencên psîkolojîk re, êşkencên fizîkî jî hatine kirin. Gelek cûrên êşkencên fizîkî li ser laşê Zeynel Abidin hatine pêk anîn. Niha jî derb û brînên nedîti li ser laşên wî hene.

salnama kurdî

BAREŞ BATÊ

Wek ku tete zanîn, di derbarê yekîtiya zimanê kurdî de çend niqteyên giring hene ku divê em kurd ji bo yekîtiya zimanê xwe, xwe pir bêşînin û berbihev herin. Ev niqte ev in:

a - Bi yek corê tîpan û li Kurdistanê tevde û li derî Kurdistanê jî, bi yek awayê tîpan binivîsin.

b - Xebat ji bo nêzîkkirina devokên kurdî bêt armanc kirin û gotinên ku ne bi kurdî bin, bînin paqjîkirin.

c - Rêzîmanek (gramêrek) yekbûyî bête amadekirin an xebat ji bo vê armancê bête kirin.

d - Zîmanek paqjî û termînolojîyê çak û pak ji bo zîmanê xwendinê, şagirtan û xwendekaran bête sazîkirin.

e - Ferhengêk bi kurdî û bi tenê ji kurdan re bête çapîkirin.

Ev niqte, îro ji kurdan re gelek pêwîst e. Bi vî barî jî, divê rêxistin û komeleyên kurdan bi rêçêke kolektîvî rabin. Herkesê ku xwe bi xwe zane û nivîskar e, nikare vî karê giring bi milên xwe rake. Divê em kurd jî xwe fêrî karê sistematîk û kolektîv bikin. Ev xebat divê dibin çavdêriya Federasyon yan jî hinek institûwê zanistî de bête birêve birin. Mebesta min bi vê ev e:

Federasyona Kurd li Swêdê, çend komîteyên demokratîk yê hîlbijartî, ji bo van karan pêk bîne. Di pey de jî, bi meqamên Swêd re peywendîyên xwe çêke, ji ber ku alîkariya aborî, teknîk û civakî bigre. Kesên ku derê van komîteyan jî bimîne, divê diîtin û pêşniyarên xwe, ji komîtê re birêkin. Divê komîte bi awakî demokratîk û li gor sistêm û metodên zanistî biryar bide û wan biryar û xebatên xwe, di Berbangê de belav bike û kurdan agahdar bike. Bihev şewirin çiqas fireh û demokratîk be, dê hewqas biryar û encama (netica) dawî jî, çak û pak be!

Ez jî niha ve dixwazim, di vê babetê de hinek pêşniyariyên berçav pêşkêşî we bikim. Ez jî bo navê mehanê vê pêşniyariyê dikim. Min heta niha çend corên navên mehan yê ku min bihistîye rêzîdikim. Paşê li gor diîtin û zanîna xwe, lîstek nû pêşkêşî dikim. Ez daxwazî dikim, ku Fede-

rasyon, vê pêşniyarê wek mînakê (nimûneyek) bigre û vê rê wan niqte li jor an jî hinek tiştên diîtin, ku lêgerin bide ronî kirin. Pêşniyarîya min a li ser navê mehanê ev e: Min hîlbijartina xwe li gor lîsta ku min, di rûpela 5-an de (li gor destnîvîsarê rûpel 5 e) çêkiriye pêşkêşî dikim.

PEŞNIYAR

1 - ÇILEYA PAŞÎN: Bi kurdî ye. Rêza Institutuyê "Çêle-Çêle" xweş gotin e, lê li meha 12 an naye. Ji ber vê yekê gotina " çêle" û gotinên " pêşî" û " pašî" bi hev re baş dibînim, ji bo mehên " 12" an û " 1" ê re.

2 - REŞEME: Bi kurdiya soranî ye. Li kurmançî pir tê. Wek gotina " reşayî" ku berdihele.

3 - ADAR: Di piraniya rêzan de xwiya dike wek " adar" û ne " avdar" ciyê xwe girtiye.

4 - NÎSAN: Ne bi kurdî ye. Lê gelek hatiye naskirinê. Bi soranî jê re " gulan" têye gotin. Lê ew jî, ji meha 5 an re hatiye nasîn.

5 - GULAN: Bi kurdî ye. Ê bi piranî hatiye qebûl kirin.

6 - PÛŞPAR: bi kurdî ye. Ê di rêza soranî de heye û tê bikaranîn. Hezîran jî îbranî hatiye.

7 - TÎRMEH: Bi rastî gelek xweş e û bi soranî ye jî.

8 - BÊNDER: Bi soranî " xirmanan" tê gotin, lê li gor baweriya min, bênder dê baştir be jî " xirmanan." Dibe, ku " xirman" ne bi kurdî be.

9 - REZBER: Bi kurdî ye. Bi soranî û kurmançî yek maneke dide; rêz û ber.

10 - COTMEH: Bi kurdî ye. Di soranî de " gelaşêzan-pelwêşên" tê gotin. Pelwêşên gelek baştir bû, lê entituyê cotmeh bikar anîye û dibe, ku baştir bibe.

11 - SERMAWEZ: Bi kurdî ye. Baştir e, jî " çiri" û jî " mijdarê." Bêtir bi mantiqî ye û bi soranî jî tê bikar anîn.

12 - ÇILEYA PEŞÎN: Bi kurdî ye. Çêtir li çêle û çiliya pašî jî tê. Ji kanûnê pir baştir e.

Û EM WEHA RÊZ BIKIN:

SORANÎ	HÊLÎN-PALE- K.U.K	TEKOŞER-INSTÎTÛ	ZAZAKÎ	HAWAR	T. K. P. B.	Li gor pêşniyariya min:
1 - Rêbendan	Çileya Paşîn *	Çêle *	Zivistana Ortene	Kanûna Paşîm	Berfbarina Paşî	1 - Çileya Paşîn
2 - Reşeme *	Sibat	Sebat	Zivistana Peyene	Sibat	Reşeme *	2 - Reşeme
3 - Xakelê we	Adar *	Adar *	Usara virene	Adar *	Avdar *	3 - Adar
4 - Gulan	Nîsan *	Nîsan *	Usara Ortene	Nîsan *	Cotan	4 - Nîsan
5 - Cozerdan	Gulan *	Gulan *	Usara Peyene	Gulan *	Gulan *	5 - Gulan
6 - Pûşpar *	Hezîran	Hezîran	Amnona virene	Hizîran	Pûşbêr *	6 - Pûşpar
7 - Gelavêj	Tirmeh *	Tirmeh *	Amnona Ortene	Tirmeh *	Têrmîh *	7 - Tirmeh
8 - Xirmanan	Tebax	Tebax	Amnona Peyene	Tebax	Gelavêj	8 - Bênder
9 - Rezber *	Îlon	Îlon	Payiza virene	Îlon	Kewçerîn	9 - Rêzber
10 - Gelaşêzan	Çiriya Pêşîn	Cotmeh *	Payiza Ortene	Çiriya Pêşîn	gelaşêzan	10 - Cotmeh
11 - Sermawez *	Çiriya Paşîn	Mijdar	Payiza Peyene	Çiriya Paşîm	Sermawez	11 - Sermawez
12 - Beframbar	Çileya Pêşîn *	Kanûn	Zivistana Virene	Kanûna Pêşîm	Berfbarina Paşî	12 - Çileya Pêşîn

BI BERPIRSIYARÊN SAZGEHA BÎYANIYAN RE CIVÎNEK

Komîta Karger a Federasyonê, di roja 10. 03. 1986— an de li bajarê Stockholmê bi berpirsiyarên Sazgeha Bîyanîyan (Invandrarverk) re civînek pêk anî. Ji bil du berpirsiyarên Sazgeha Bîyanîyan, berpirsiyareke jî, ji Sazgeha Komelên Bîyanîyan li Stockholmê (Invandrarförvaltningen) jî beşdarê civînê bû.

Di vê civîna ha de, li ser pirs û pirs-girikên Federasyonê, komelên endam û li ser bûyera Olof Palme hat peyîvandîn.

Ji bo xebateke baştir û aktîvtir û dagerandina Federasyonê, Komîta me ya Karger û berpirsiyarên Sazgeha Bîyanî bi hev re biryara kurseke perwerde dan. Ji endamên Komîta Karger û jî ya Çavdêr, dê 4 kes di rojên 20-21. 03. 1986— an de li Stockholmê beşdarê kursa perwerde bibin.

ROZET Û ALA KURDÎ DERKETIN

Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê, çend meh berê jî ala kurdan 1000 rozet dabû çêkirin. Federasyonê, jî van rozetan qasî 100 hebî, jî pêşmêrgên Kurdistanê Başûr re dîyarî kir û şande Kurdistanê. Yê n mayî jî di nav çend heftan de qedîyan. Federasyonê niha cardin jî nû ve aynî rozetan daçêkirin. Rozet gelek biçûk û spehî ye. Mezîniya wê 9x15 mm. ye. Rengê zer avzêr e. Li singa mirov dibiroq! Bihayê rozetê 15 kronê swêdî ye. Hun karin bi perên pêşîn jî Federasyonê bixwazin.

Herweha Federasyona me, li Swêdê bi karxana çêkirina al re peyvendi dan. Wek alên hemû dewletên fermî jî hevrişim 10x15.. cm çargoşe al da

çê kirin. Bihayê alê 60 kronê swêdî ye. Kesên ku bixwazin karin rozet û alê jî navnîşana Berbangê daxwaz bikin.

KOMELA KURD LI BOTKYRKAYÊ JI BO BÎRANÎNA PALME KAMPAN- YA BERHEVKIRINA ÎMZAN VEKIR

Komela Kurd li Botkyrkayê, jî bo bîranîna serokwezîrê Swêdê Olof Palme kampanya berhevkirina îmzan vekir. Komela Kurd, li navgîniya Fittjayê,

Gelî xwendevanên hêja!

Di roja Kuştina serokwezîrê Swêdê Olof Palme de, komcivîna Federasyonê ya salewextî pêk dahatin. Bi bîstîna bûyera Palme Komîta Karger a Federasyonê, komcivînê iptal kir û Meheke şûnde avêt. Komîta Karger di ci de civîya û bûyerê di çav de desbaskir Komîta Karger, biryara telgirafên serxweşiyê û berketinê girt. Komîte di eynî rojê de, jî hukumetê Swêdê re, jî partiya Sosyal Demokrat re û jî malbata Palme re cûda cûda, bi zîmanê Swêdî ev telgirafa jêrîn şand. Kurdiya telgirafê weha ye:

"Kuştina Olof Palme jî bo însanetiye sîcekî ye Em li ser vê cinayeta ha şoke bûn. Palme, li Swêdê û li cîhanê tekoşerekî aşîxwaz û yê wekhevîyê bû. Mirina Palme, jî bo me hemûyan wendabûnek e. Gelê kurd, Palme wek dostekî xwe didîtin û nasdikirin.

Em, ev kuştinên kesên politîkên ku li Swêdê û li cîhanê tê n pêkanin protesto dikin, mahkûm dikin. Bi kuştina Palme, em xemgîn in, tesîreke mezin û kûr li me kir. "

FEDERASYONA KOMELÊN KURDISTANÊ LI
SWÊDÊ

TLX17820

SVENSKA REGERINGEN
STOCKHOLM

SOCIALDEMOKRATISKA
ARBETAREPARTIET
STOCKHOLM

FAMILJEN PALME
STOCKHOLM

MORDET PÅ OLOF PALME ÄR ETT BROTT MOT MÄNSKLIGHETEN. VI ÄR CHOCKADE ÖVER DENNA ILLGÄRNING. PALME VAR EN KÄMPE FÖR FRED OCH RÄTTVISA I SVERIGE OCH ÖVER HELA VÄRLDEN. HANS DÖD ÄR EN FÖRLUST FÖR OSS ALLA. KURDISKA FOLKET BETRAKTADE PALME SOM EN AV SINA VÄNNER. VI

BIT8353 SVENSKA PAGE 2/28

FÖRDOMER STARKT DETTA OCH ALLA ANDRA MORD PÅ POLITIKER SOM HAR BEGATTS I SVERIGE OCH ANDRA LÄNDER. VAR SORG FÖR PALMES DÖD ÄR DJUP.
KURDISKA RIKSFÖRBUNDET I SVERIGE

Bestyrkt avskrift/kopia av telegram-
originallet utfärdad på begäran av av-
sändaren/adressaten (eller ombud)

Telegramoriginallet inlämnat 11/3-86

Stockholm den 11/3-86

Ann-Mari Eriksson

çend roj li ser hev masa berhevkirina îmzan vekir. Bi sedan kes beşdarê kampanya înzayê bûn. Serokatiya komelê, jî berhevkirina îmzan. fotokopiyek da berpirsiyarê Partiya Sosyal demokrat a herema Botkyrkayê.

KOMELA KURD LI UPPSALAYÊ
LI SER KUŞTINA PALME SERXWE-
ŞÎ DA SOSYAL DEMOKRATEN UPP-
SALAYÊ

Komela Kurd li Uppsalayê, li ser kuştina serokwezîrê Swêdê û serokê Partiya Sosyal Demokratên Swêdê Olof Palme biryar girt, ku serxweşiyek bi-de Partiya Sosoyal Demokrat liqê Uppsalê. Komîta Karger ya komelê bi qasî 300 endamê xwe ve, bi zezeng û fotografên Olof Palme ve meşîyan û çûn xaniyê Partiyê. Serxweşî dan berpirsiyarên partiyê. Bersirsiyarên Partiyê, li ser vê bûyera ha gelek dilşa û spardar man.

VEŞARTINA OLOF PALME

Di 15 ê meha 3 yan de, jî bajarê Stockholmê, cenazê serokwezîrê Swêdêyê kevn Olof Palme, bi merasimeke gelek mezin hat veşartin.

Di merasima veşartina Palme de, serokwezîr, serok û berpirsiyarên gelek dewletan beşdar bûn. Li qeraxên rîya ku cenazê Palme tê de derbas dibû, qasî nîv milyonî mirov berhev bibûn. Federasyonê me jî, li Norra Bandoriet Flama û ala kurdî vekir.

Di roja 8 ê Adarê 1986 — an de 10 federasyonên bîyanîyan li bajarê Stockholmê, li meydana Sergels Toriet, bixwenişandaneke gelek mezin Olof Palme bi bîr anîn. Federasyonê me jî di nav van deh federasyonan de bû. Di mîtînga "Bîranîna Olof Palme" de hejmara kurdan gelek bilind bûn.

Li ser navê deh federasyonan serokê Federasyona Yugoslavyayan axaftinek kir. Û li pey wî jî, wezîrê karîbarên derveyî yê Swêdê Sten Andersson peyîvî. Andersson, jî federasyonên bîyanîyan re silavên Stî Lisabet Palme anîbû. Di mîtîngê de qasî 10 hezar kes beşdar bûn.

Di 8 ê Adarê Roja Jinan de, hemû rêxistinên jinên swêdiyan û yê n bîyanîyan yê n ku li Swêdê ne, roja xwe kirin roja "Bîranîna Olof Palme." Hemû rêxistinên jinan dûsa li meydana Sergels Torietê civiyan. Olof Palme bi bîr anîn. Komela Jinên Demokratên Kurdistanê jî beşdarê civînê bû. Televizyona Swêdê bi jîneke kurd re hevpeyvînek kir. Di fotografa jorîn de hun Komela jinên Kurd dibînin.

bizawa şêx seîd

S. QERECDAK

Di dîroka Kurdîstanê de gelek bûyerên bi rûmet hene ku heyant gelê kurd dom bike, dê van bûyeran nê ji bîrkirin û her tim û tim dê ewana di tekoşîna serxwebûn û azadiya gelê kurd da bîn bîranîn. Ji bûyerên herî girîng yek jî, di dîroka Kurdîstanê da bi navê Serhildana Şex Seid tête naskirin.

Hereka Serhildana Şex Seid, di dîroka Kurdîstanê da xwedî rûpelên bi rûmet û qîmet e û yek ji hereka netewî ya kurd e. Li ser vê bûyerê gelek tişt hatine gotin û nivîsandin. Maxabî, ku heyant van gend salên dawiyê li ser vê bûyerê lêkolînên objektîf dirist û têkuz nehatine kirin. Mirov dikare bi hêsati bibêje ku van "lêkolînên" bi piranî, hereka Şex Seid paşverû, kevneperest û listikekî Ingilîzan dabûn nîşandan. Lê, lêkolînên ku di van salên dawî de hatine kirin, lêkolînên têkoşînan. Rengê netewayetiya vê herekê xistine holê û bi westqe û belgên zanînan şan dane ku ev hereke ne bi tiliya Ingilîzan pêk hatîye, gewte wê, di vê bûyerê da Ingilîzan dan û standin bi hukûmeta Mistefa Kemal ra danîne û heta piştgirîya wan kirine da ku hereka netewî serfiraz nebe û têk biçe.

Armanca vê nivîsê, lêkolînek nûh û fireh nîne ye li ser hinik lêkolînan rexe girtin jî nîne. Tenê armanca vê nivîsê ew e ku ji bo salvegera vê hereka netewî ya kurd, bi kurtî bi bîrbîne û pêşkêşî xwendevanan bike.

BI KURTÎ BINGEHÊ HEREKA ŞÊX SEÎD Û DÎROKA SERHILDANA WÎ

Ji bo têngîhîştina bingehê hereka Şex Seid û rengê vê serhildanê pêvîst e ku meriv rewşa gelê kurd ya wê westê bine ber çawan. Wexta mirov bi kurtî be jî dema dîroka ciwata kurd ya 1920-1925'an bine ber çav, suretekî weha dibîne:

Piştî şerê cîhanê yê yekemîn dewleta Osmanî qels ketibû û rewşadewleta Osmanî tevlihev bûbû. Tesîra fikrê netewî li nav gelên bindest û yên kolonî ku girêdayî

Imperatorîya Osmanî bûnbelav bûbû, piraniya gelên bindest li hember Osmanîyan şer kiribû û gîhabû serxwebûn û azadiya xwe. Lê, gelê kurd jî vî mafî bê par mabû û negîhabû azadiya xwe. Ji alî dîn ve, bayê serxwebûn û azadî yê di nav gelê kurd da jî belav bûbû û tesîrek mezin hiştibû. Edî liv li gelê kurd jî ketibû. Û li gora şertên wî zemanî di nav gelê me da jî xebatên rêxistinî destpêkiribû. Ji van xebatan yek jî damezrandina rêxistina AZADÎ bû.

Di bin serokatîya mîralay (qumandar) Xalit Begê CIBRÎ da û bi tevî mebûsê Bedlîsê Yusuf Zîya û gelêk ziftiyên kurd li bajarê Erzerûmê di 1922'an da rexistina AZADÎ damezirandin. Didemekî kurt de li Bedlîsê, Da-rehenê, Xarpêtê (Elezîzê), Ruhayê (Urfa), Dîyarbekirê, Sêrtê û li gelek herêmên Kurdîstanê da şûbên rexistina AZADÎ saz bûn. Li her aliyê Kurdîstanê, ji bo avakirina Kurdîstane kî serbixwe gelê kurd û bi taybetî zana û pêşevayên kurd dixebitîyan. (Binêre pirtuka Dr. Beytar Nûrî Dersimî "Di dîroka Kurdîstanê da Dêrsim")

Hereka Azadî, xebatên xwe bi dizî didomand. Pêşengên Azadiyê û bi taybetî serokê Azadî Xalit Beg, ji bo piştgirî sitandina serokeşîrên bi wan re pêwendî danî û ji bo pêkanîna dostaniya wan xebitî. Ji wan mirovên ku xwedî qesr û qîmet bûn û têkilî hatibûn danîn yek jî jê, Şex Seid bû.

Di zivîstana 1923-1924'an da pêşevayên kurd li Palo civînek çêkirin û ji bo domandina xebata dizî biryar dan. Hinik serokeşîrên Xormikê ji wan xebatan haydar bûn û ewana bi xwe piştgirîya hukûmeta Mistefa Kemal dikir û di babeta xebata serhildanê da jî M. Kemal agahdar kirin. Li ser vê

agahdarîyê hukûmeta M.Kemal, Xalit Beg û hevalên wî Yusuf Zîya û Hecî Musa Beg girtin û şandin girtîgeha Bedlîsê. (Binêre pirtûka "1925-Serhildan Kurd-Hereka Şex Seîd" nivîsa prof.M.A.Hasretyan, weşanxana Jîna Nû)

Piştî girtina Xalit Beg, Şex Seîd serokatîya hereketê girt ser xwe. Lê, hukûmet ji xebata Şex Seîd jî haydar bû. Loma dema mehkema Xalit Begê dest pêkir, dadgeha Bedlîsê xwest ku îfade Şex Seîd jî bistîne. Şex Seîd vê daxwaz dadgehê qebûl nekir û kalîtî û nexwaşîya xwe asteng nîşanda. Nîyeta dadgehê jî ew bû ku Şex Seîd jî dekan bînin mehkemê û wî jî bigrin û tewkîf bikin.

Ji bo sitandina alîkarîyê û xurtkirin û firehkirina serhildanekî xurt, Kurê Ş.Seîd Elî Rîza, di meha 11'an a 1924'da çû Dîyarbekir û Helebê û bi pêşevayên naskirî yên kurd ra civînan pêkanî. Di civînan da kurdên bêşa Tirkîyê, Îrakê û Suryê beşdar bûn. Di van civînan da biryar sitandin ku destpêka serhildanê dê di Newroza (21 Adarê) 1925'an da be û ji bo serketina serxwebûna Kurdîstanê, li ser pêwîstîya şerê çekdarî jî sekinîn û biryar dan.

Lê, mixabin di civata kurd da yekîti û piştgirtîyekî xurt tinebû û ev pêk jî nehat. Civata kurd da axa, beg, eşîr û şex hebûn û dubendîti û berberî ji berî ve di nav wan de dom dikir. Ji alî din ve berberî di nav kurdên elewî û sunî da jî hebû. Ji bo rabûna vê berberîyê di nava sunî û elewîyan da û ji bo yekîtiyekî xurt di nav kurdan da, bi teybetî Şex Seîd xebitî, pêwendî bi serokên elewîyan ra danî. Lê çî fêde ku di vî warî da negîha armanca xwe. Wek mînak em dikarin hinik eşîrên Dêrsimê nimûne nîşan bîdin, ewana li hember serhildanê li gel M.Kemal xebitîn û berê çekê xwe dan kurdan.

Di nava bûyerên pêşveçûna serhildanê da tê fehmkirin ku leşkerên Romê (Tirk) teqîbat dane ser Ş.Seîd, loma dema Ş.Seîd bi tevlî

gurubek hevalên xwe ve ji hênê derketin çûn Pîranê, 10 eskerên tirk û 2 serleşker (ûsteğmen Hüsni û teğmen Mistefa) hatin gundê Pîranê mala birayê Ş. Seîd cem Ebdîrrehîm û ji Ş.Seîd teslîmkirina 10 kurdên "qaçax" xwestin. Ev 10 kurd jî hevalên Ş.Seîd bûn. Armanca xwestina van 10 kurdan ew bû ku leşgerên tirk provakasyonekî pêkbînin û her weha bernama serhildanê tevlîhev kin û fersend nedin da ku hezirîya serhildanê bête pejirandin û wê, serhildanê bi awakî xaw hilweşînin. Di dawîyê de jî weha bû û hukûmeta Romê gîha armanca xwe. Şex Seîd wan 10 kesan neda leşgeran û ji wan ra tîka (rica) kir ku leşger pevçûnek çênekin. Lê leşkerên Romê pîlana xwe berî çekiribûn û dixwestin wê têxin jîyanê. Leşgeran îsrar kirin û dawîyê da şer çêbû, çend leşger û yek serleşger hatin kuştin û yê din jî dîl (êşîr) ketin. Ev bûyer di 8'ê Sibata 1925'an da çêbû. Ş.Seîd dizanîbû ku gel hîn ji serhildanê ra amada nîne û wî dixwest ku ev bûyer tenê li wê herêmê bimîne, belav nebe, da ku dinav gel da bikaribe xebata rêxistinê çêke, ji ber vê yekê Ş.Seîd ji gund derket û li gel hinik hevalên xwe çûn Darahênê ber Şex Seîd. Bi vî awayî bûyerên Pîranê û Licê bû sedemê serhildanekî zû û ne di wext da. Piştî wan bûyeran Ş.Seîd pêşveçûnên ji ber xwe ve dît û têgîhîşt ku ji neçarî divê dest bi serhildanê ke û weha got: "-Tê dîtin ku qedera me weha ye."

Di 14'ê Sibatê da li gel Ş. Seîd ji 10 hezar zêdetir hêzên kurd yên çekdar dest dan ser Darahênê, qeymeqam û memûrên tirk dîl kirin, serokê eşîra Modan Feqî Hesen kirin qeymeqamê nû û bi mûaqet Darahênê kirin peytext, ji bo sazumana kar û baran jî qanûnekî mûaqet çêkirin.

Pêvîst e ku mirov li ser nuqtekî girîng jî bisekine, Ew jî ev e ku di mintîqên ku ketin nav serhildanê û li wir çerkez, ermenî û ereb dijîyan. Ewana jî bi pîranî çekên xwe girtin û piştgi-

rîya birayên xwe yên kurd kirin. Ermeî, ereb, çerkez û hwd. wek gelê kurd ji her mafên xwe yên mirovatî û jîyanê bêpar bûn, teda û zilma hukûmeta Komara Tirk ya nû di jîyana xwe da didîtin. Jîyan ji bo wan jî bûbû wek cehenemekî û kêr gîhabû hestî, loma ewana jî, ji ber xwe ve ketin nav serhildanê.

Ji çar aliyê herêmên serhildanê pêşveçûn û serfiraziya gelê kurd, 2 mehên ewil gelek baş bû. Ew pêsketin û xurtbûn qurf xistibû kezeba hukûmata Tirk. Loma di hukûmatê da jî guhertin çêbû,

İsmet İnönî bû serokwezîrê nû bi alîkariya eşîrên kurd yên ceş ve hovîtiyekî mezin li Kurdîstanê pêkhat. Bi hezaran mêr û jin, zarok-zêç, kal û pîr hatin kuştin, bi sedan gundên Kurdîstanê hatin şewitandin, wêran bûn...

Di dawîya têkçûnê da Şex Seîd jî êdî zanîbû ku mecala berxwedanê nîne ye û ji bo vê yekê wî xwest ku bi hinik hêzên xwe ve di pira Ebdirehman Paşa da li ser mintiqa Bulnixê here derbasê Iranê bibe. Lê pir mixabin hevalê wî yê ku di nav hêza wî da bi xwe bû, mirovekî ceş bû û ewaya di vî warî da ordiya Tirk agahdar kiribû. Ev ceşê mezin, ji mintiqa Cibrê bînbaşî Qasim bû. Dema Şex Seîd û hevalên xwe hatin ser pirsê, çarmedorê wan jî alî ordiya Tirk ve hat girtin. Bînbaşî Qasim bê berxwedan hema destê xwe bilind kir û teslîm bû, Şex Seîd û hevalên wî li Romê teqandin, lê êdî berxwedanekî badilhewa bû. Ş. Seîd û hevalên wî hatin girtin, wan anîn girtîgeha Dîyarbekirê, di 27'ê Nîsana 1925'an da.

Dadgeha Dîyarbekirê biryara dardakirina Şex Seîd û 47 hevalên wî dan. Di 30'yê Hezîran 1925'an da Şex Seîd û hevalên wî hatin dardakirin. Bê guman gelek mirovên ku neketibûn serhildanê û endamên herekên kurd nebûn jî hatin dardakirin. Tenê gunê wan ew bû ku ewana zana bûn, ronakbîr û berî her tiştî kurd bûn. Piştî bi dardakirina Şex Seîd, li Kurdîstanê

qetlîamên gelek mezin pêkhatin. Lê gelê kurd dest li doza kurd û Kurdîstanê berneda, li çiyayên Kurdîstanê ala serhildanê û agirê serxwebûn û azadiyê her tim bilind kirin, geş kirin. Her wek mînak, li çiyayê Sasonê Mehemed Elî Unis, Agriyê serok eşîra Ce-lalî Berho, Cebexçûrê serokeşîra Mistan Omer Mahî hîn Jî şerê berxwedanê didomandin...

Gora bîrûbaweriya min, sedemê têkçûna serhildana netewa kurd ya herî giring ew e ku, gelê kurd, hîn di warê rêxistinî de hazir nebûbû û dubendîtiya di nav eşîrên kurd da ku hebû jî, mala gelê kurd xirab kir. Ez wek mînak dikarim navê çend eşîrên ceş bidim xwiyakirin ku ewana bi bêbextiyekî mezin li gel hukûmat M. Kemal xebitîne û li birayên xwe yên kurd xistine. Çend eşîrên ceş evin: Xormik (Varto), Mutkan (mintiqa Bedlîsê), Heyderan û Ademan (mintiqa Vanê), Beglerên Xarpêtê (ewana dema hêzên Şex Şerîf û Yadin Paşa dor ji Xarpêtê standin û zept kirin, alîkariya hêzên kurda kirin, lê, piştî paşve vekişîyan, îcar van begleran alîkariya ordiya Tirk kirin), di Xarpêtê da eşîra Dêrsimê Şarkî, ji Xarpêtê eşîra Şadan, li mintiqa nêzîkê Palo eşîrên Hîran, Lolan, İzolan û Soran (bi teybetî li mintiqa Xarpêtê, Paxirmedenê û Erxeniyê sedemê têkçûna hêzên Yadin Paşa û Şex Şerîf, eşîrên ceş yên wê mintiqê bi xwe bûn. Şex Şerîf jî bi destên wan ceşan hat girtin) û hwd. hwd....

Divê em gere serhildanê Şex Seîd ji bîr nekin, bi giranî şehîdên Kurdîstanê bi bîrbînin û ji serhildanê dersên girîng bistînin.

NOT: Min hezirkirina vê nivîsê da ji pirtûka bi navê "Serhildana Kurd 1925-Hereka Şex Seîd" Weşana Jîna Nû û bi teybetî pirtûka Dixtor Beytar Nürî Dêrsimî bi navê "Di Dîroka Kurdîstanê da Dêrsim" fêde sitand.

TOLERANS—BAWERÎ Û RONAHÎ

C. ŞERO

Li Ewropa, di dema 1700 de dêr û dewlet li hember ramanê demokrasî û ronahiyê radiwestan. Bê şik burjuvaziyê Ewropa, wê wextê tekoşîn li dij feodalîzm û kevneperestiyê dida. Ew dem bi navê felsefa demokrasiyê tê naskirin. Ol û dewlet divê ji hev cûda biba, ilm û zeka hakimê jîyanê biba. Heta wê wextê, di warê rewşenbiriye de, di felsefe û ilm de metodên skolastîk û munaqêşe ciyekî giran û giring digirtin. Lê bi felsefa ronahiyê re zimanê ilmî, bû zimanê matematîkê û ilm bû beşeke dage-randina civatê. Perwerde û exlaqekî nû pêk hat. Fîkrê rasyonel û xebata pratîk, wekî çêkirina ansiklopediyay, komkirina zanistiyê pêşve çû. Fîkrê demokrasî, wekhevî, biratî, azadî û toleransî belav bû û hate serûberkirin.

Xweza, welatê me û mirovên me di wê demê de ji mercên rêzanî, aborî û civakî jî wê pêşketin û pêşveçûnê bêpar ma. Wek di her babetî de, di vê babetê de jî di civata me de munaqêşe ne hate kirin. Dewlet û hêzên kolonyalist, imkanaan ne dan ...ku li Kurdistanê xebateke weha pêk bê. Ji ber vê yekê jî, heta îro li ser gelek dijêti û nelehevhatiyên biçûk, bûyerên gelek mezin çêbûn. Hêzên welatparêz û netewî li ser pirsên rojanê yê biçûk û ne hêja gelek hev eşandin û dêşinin. Heta hinek bûyer, birînen mezin û giran di civata kurdanê vekir. Dermankirin û xweşkirina wan birînan dê bi salan jî bigre. Sedem jî, ji ber ku di warê sîyasî de, dîtînen cûda di nav hêzên me de hebûn û hene. Yek ji yekê din re çet tolerans şan nade.

TOLERANS

Fîlozofê Fransî Francois Marie Arauet De Voltaire — 1694-1778 — heta roja îro jî, ji bo toleransê bûye sembol. Wî di dema xwe de, li dij dewlet û dêrê şerekî dijwar da. Voltaire, jî bo azadiya weşan, azadiya rêxistinî, bawerî û ya ramanê xebateke gelek hêja kir. Voltaire, li dij fanatîzmê û dîktatoriyê, şerê demokrasî û toleransê da. Li gor wî fîlozofê ha, ilm û rasyonelîzm, kultur û sivilayeti, divê ji bo fîkrê toleransê xebat bikin. Şer û barbarî (hovîti), duruti û derew di bingehê xwe de hevalê bê toleransiyê ne. Mirovê bê tolerans daxwaz dike ku her kes wek wî bifikire. An jî mafê wî û jîyanê nîn e. Mirovê bê tolerans dibêje: " Wekî min bifikire an ez dê te bikujim." Mirov kare li dirokê mêzeke, di wê demê de, beriya wê û nihâ gelo mirovên bê tolerans kî ne? Mogolên hov û kovî ku Kurdistanî talan û wêran kirin. Iskenderê mezin, Sesar, Nero, padişahên Osmanîyan, Faşîstên har Mussolini û Hitler, Atatürk, Evren û hevalbendên wan uhw... Ramanê toleransê, li cîhanê tûcarî ne bûye sedemê şer û mêrkujiyê. Her gav mirovên bê tolerans dest bi derxistina şerê û pevçûnê kirine û xwîn rijandine. Cîhanê kirine gola xwînê. Gelek caran bawerîya du kesên hevrê an jî welatparêz ne wek hev bûne û hev du jî navê rakirine. Fanatîzm wusa xerabe ku du bira mezelen hev dikolin, bav lawê dukje! Ji ber ku mirovê fanatîk dixwaze her kes wek wî/ wê bifikire. Kesê fanatîk di bingehê xwe de individualist (egosist- xwexwest) e. Bê toleransê her gav hevalti-

ya bê bexti, duruti ye. Derew û sextekarî ye. Koletî ye. Voltaire dibêje, ku " bi derewan, wexteke gelek dirêj mirovan xapandine. (r. 70)

Mirovên ku li dij toleransê ne yê virker in. Wezîrê Hitlerê faşîst Goebel, digortin ku; " dereweke baê bê tekrarkirin, dibe rast."

Mirov kare, jî vê hevoka wî, ev encam derxe; ferqa rastî û derewan tune. Rast kare bibe direw û derew jî kare bibe rast. Spî kare bibe reş. Elî kare bibe Welî. Sextekarî kare bibe welatparêzî... Nihilîzm û bê toleransî her du hevalên hev in. Û hev du xurt dikin.

Voltaire, bawerî bi metoda çanîkirinê (îknîkirinê) danî. Mirov bîrûbawerîya xwe, nikare bi darê zorê bi kesên din bide qebûlkirin. Bawerî bi rîya çanîkirinê pêk tê. Voltaire dibêje, ku " tiştên ku tu dibêji, ez çet na ecbînim, lêbelê heta mirinê jî, ez dê mafê xweparastinê bidim te." (rû. 14)

Voltaire, di teorî û pratîka xwe de gelek rast û durist bû. Wî tiştên ku digot û tiştên ku dikir, hev du digirt. Di dema xwe de dîtînen Voltaire jî bo xebatên ilm û kulturî bûn mînak û rênas. Ji dema Voltaire heta îro du sed sal derbas bû. Divê mirov wî li gor dema wî, bihêjîne; ne li gor îro.

TOLERANS JI BO KÎ?

Her dîtîni bi xwe re hinek pîvan tîne. Bîrûbaweriyê aktualîze (rojane) dike. Tolerans jî li gor rewşa civakî û sîyasî kare bêt guhartin. Tolerans, ne sistî û ne jî lîberalîzmekî zorakî ye. Ji ber vê yekê mirov kare pirs bike, " tolerans di civata kurdan de ji bo kî ye? " Hinek bîrûbawerî hene, ku zerarê didin toleransê, mirovahiyê, welatparêzî û sosyallîzmê. Di civata kurd de, divê tolerans, jî bo hêz û kesên welatparêz be. Ji bo yê çep be. Ew kesên ku li dij dewlet û hêzên kolonyalist û paşverû ne, divê karibin di nav xwe de bi şewekî azad dîtînen xwe bêjin û li ser gelek babetan bi hev re munaqêşe bikin. Hemû xebat jî bo azadî, serxwebûn û rizgarkirina Kurdistanê be. Bê guman divê munaqêşe bêt kirin ku çewt û rast jî nav hev derkevin û doz baş bêt vekirin û zelal bibe. Reş û spî jî hev bêt cûda kirin û rîya tekoşînê vebibe

Sosyologên Elman Max Horkheimer û Theodor W. Adorno di pirtûka xwe de, dibêjin, ku armanca xwebata ronahîkirinê azadkirina civatê ye. Li gor van nivîskarên, peyva ronahiyê û ya rastiyê gelek nêzîkî hev in. Armanca, pêk anîna mirovê azad, xweser û ronak e. Divê berî her tiştî mirov bibe xwediyê xwe û bibe mirov. "Programa felsefa ronahîkirinê, paqîjkirin û zelalkirina cîhanê bû. Wan dixwest, ku mitoloji jî hev belav bibe û şûna xapandîne zanyar bigre. (rû 17).

Zanistî û nezanî, buhişt û dojah, havîn û zivistan, jîyan û mirin her gav bi hev ve girêdayî ne. Her gav di navbena wan de tekoşîn berdeham e. Ji ber vê yekê divê mirov karibe bi awakê demokrat, li ser bîrûbaweriyên hev munaqêşe bike. Hinek kes hene ku gelek caran dixwazin rê

Dûmahîk rûpel 21

WINDAYO

BAVÊ NAZÊ

Birin di laşê ciwan de çiqas kûr û fireh be, heger ne ya mirinê be, wê bighê hev, lê tevî wiha jî birin xwe di laş de dihêle.

Di xwristê de; nabêna du kaşan de hewaleke tevî ku demekê herdu ciya yekbûn jî tu hêzwê nikaribe wan bigihîne hev.

Lê ku hat û dar jî rehên xwe bêt birin tu car nema şin tê. Lê ku dema dar tevî rehên xwe tê rakirin û li cîkî din bê çandin, wê jiyana xwe berdeyam bike, tevî ku di destpêkê de pelên wê zer dibin û carna jî diweşin, lê hindik-hindik rehên xwe bera zikê erdê dide û jî nû ve şin dibe û kat dide. Di vir de şertek heye, divê dar bê çandin di axik mîna xweliya xwe de, yan jî nêzikayî lê bike. Heger ne wiha be, bê guman, wê dar biçilmise û hêdî-hêdî bi alî hişkbûnê, mirinê ve here.

Ev tiştên han li ser şinkayên xwristê tên gotin. Lê ku hat û insan jî refê xwe ma? Gelo wê karibe jiyana xwe mîna berê berdeyam bike? Bi xwe em zanin dema çûk jî refê xwe dimîne, dibe qismetê qertalan. Û yan jî jî birçibûn û qeslan-dinê xwe davêje bextê insan. Di vir de ne dûr e tê keve nav lepên pişkê û yan jî nav destê kurekî ku ji ba xwedê li nêçîrekê digere. Di herdu halan de çûk wê mirinê bi çavên xwe bibîne.

Lê ku hat û tulûrê hur ma bi tenha xwe (li gel ku ev celebên tulûran bê ref in), demek dirêj diponije, heya kêlîka ber mirnê bilind difire .. difire. Dema jî ber çavan dikeve gewdê xwe sisit dike û bi kevirê xwe berdide erdê.

Û dîsa li ser van tulûran; ku hat û ew ket nav lepên insan de? Çaxa ew xwe dibîne di rewşa dîlî de xwarinê naxwe heya mirnê. Loma dibêjin; dema tulûrê hur di cengê de neyê kuştin, ew bi xwe xwe dide kuştin.

Û hene hin tulûrên mîna wan bi gewd û rengê xwe, lê dema dikevin rewşek teng, dest jî meznatiya navê xwe ber didin û mayîna xwe di jiyana de li ser sergo û beretan didomînin.

Lê ku hat û insan jî refê xwe ma gelo wê çî riyê bide ber xwe? Wê bi çûk be, yan wê bi tulûr be, yan jî wê qertelê li ser berata be? Ne dûr e ku wê yê pêşî be, yan jî yê navîn be, yan jî yê sisîya be. Gelo celebêkî din jî xeynî van celebên wê hebe? Gelek karin bi "na" bersîvê bidin, lê ezê hewledan bikim ku merovekî bi wan bidim nasin bi kirasekî din, rengêkî din û bi navekî din:.

Navê wî Windayo bû. Ev nav pê ve zeliqî piştî vegera wî jî welatê biyanyan... Demek dirêj tê re ne çû, navekî nûh bi du ket: Gêjo... Û dure bê hejmar nav bi du ketin, dawiya wan; Dîno bû.

Dema Windayo, yan Gêjo, yan Dîno dimeşiya, kesên wî diditin jî hev re digotin:

— Lê binêr mal xerabo serê xwe jî erdê ranake! Tu dibê qey tim û tim li tiştêkî digere.

Piştî van gotinan navê wî ma Windayo.

—Lê binêr, mîna gêja dimeşe. Û ev jî jî xwarina goştê be-

rêz e ilmê şeytanî ye.

Û hin kes hebûn digotin:

—Xwedê muinçê wî be. Jin û zarokên wî pê re nehatin. Û livir kar û cî jî xwe re nedît. Ne dûr e ku aqilê xwe berde.

Û di dema dawî de zarokan, bi hê-hê û keviran, bi pey diketin.

Windayo ev gotinên han dadîqtand û di ber guhên xwe re berdida

Lê nexweşiyên Windayo ne ev tenê bûn. Iro jî hemû rojan bitir wî cî jî xwe re ne didît, çimkî namek jî jina xwe girtibû. Namek wek hemû naman bûn, lê çar suretên zarokan di nav de bûn. Li bin wan hatibûn nivîsandin: ' Kîjan jî wan ê te ye? Tê bîra te, te zirt û fortê xwe dikir û digot: Dola me Kurdan li hemû derê xwiyaye.'

Windayo li yê pêşî nêrî hinek jî şewên xwe tê de dît, lê dilê wî lê rûnenişt. Di yê dudwan de çavên wî, yên wî bûn. Di yê sisîyan de dev û bêvil mîna yên wî bûn û di yê dawî de çen û eniya xwe tê de naskir. Lê çiqasî Windayo bêtir li wan temaşedikir, wilo jî bêtir dilê wî li wan dişetî!

Windayo xweş nasdikir, ku yek jî wan zarokan ê wî ye. Lê kîjan? Windayo bi dil û can dixwest, bi berê xwe yê yekem şa bibe, lê nikarî bû. Dixwest ê xwe hambêz bike ramîsanekê jê bistîne, lê dilê wî bi awî nedikir. Lewra di wan de didît ê xwe û ne yê xwe û bi wî hawayî zarokê jî piştî wî dibû ne yê wî. Di vir de vegera wî ya welat hat bûrê. Wê çaxê naskir ku diya wî çûye heqîya xwe.

Êvarî jî hevalê xwe re got:

— Tu zanî li ku diya mi veşartine?

Hevalê wî bi " erê " bersîv da.

Li ser mezal, ew û hevalê xwe demek dirêj di nav tirban de gerryan, lê hevalê wî bi ser gora diya Windoya venedû. Û dema jê pirsî:

— Ma te nedît li ku veşartin?

— Belê min dît, lê gelek tîrb niha li dorê çêbûne û dilê min li wan herçar tirban dişete.

Wê çaxê jî Windayo nikarî bû bi dilê xwe li ser tirba diya xwe bigri. Her û her girî wî di gerdanê de ma. Windayo gelekî xwest bi diya xwe re bipeyive: Yadê! Va ez hatim, ma çima tu li bendê min nemayî? Yadê qusûra min efû bike û têxe bin nigên xwey! Lê her û her Windayo ma çav zuha û dilhişk û polî poşman vegeriya malê.

Heger tu li sikakên bajêrê me bigerî, bêguman, wê Windayo birgî te bibe. Hîn serî li ber û çav li erdê. Tu dibê qey li tiştêkî digere. Heger hat û te silav lêkir, wê silava te vegêrine û jî te bipirse:

— Raste ku teht jî ciyê xwe bileqe. tucarî nikare şûna berê bigre? Û gelo raste genim di nav ceh de ne kêmi zîwanê di nav genim de bi ziyane?

Windayo bendî bersîva te namîne. Çimkî wîviskiline, çivekê, wê bide xwe û du re bi dilşewitî borinî pê dikeve. Ma gelo dîn digrin?

ber xwe. Ji ber ku wetaq tarî bû, wecê Silo ne dihatin dîtin, dibe ku xwêdaneke sar û germ jî dabû. Dengêkî wek zengil kenîne da rawestandî:

-Apê, çima mêrê berê çawa bû - ne?

Çend kesên dîn jî herkes ji çiyekî ve:

-Apê Remo, tu bi serê kurê xwe yê şêrîn dikî, dê tu îsev ji me re qala mêrê berê bikî. Bu çend carin, ku tu di nav gotinên xwe de qala mêrê berê û girbûniya wan dikî. De heydê, hema îsev ji me re di dewsa çirok û xebroşkan de qala mêrê berê bike.

Kalek li pêş qirika xwe çekir û:

-Malviritiyê Remo, piritê te vê zivistanê çirokan got û viran kir, te mala me xirab kir, du metre berf li me barf.

Bi dûwa cixaran re kenîne jî wetaqê tijekir.

Apê Remo gotinên wiha get li xwe ne digirtin. Kêfa wî pê dahat û hîn jî pişê wî mezin dibû. Li ser daxwaza civatê ew dîsa li kutîya titûna Bedlîsê gerîya û dest bi pêçandina cixareke dîn kir. Cixarê bi tiliyên xwe li hev pêça. Qeraxên wê şil kir. Bi diranên xwe qeraxên kaxiz kurîşand. Û li ser hev çend cara tûk kir. Bi lefandin û zelqandina cixarê re dest bi çiroka mêrê berê kir:

-Silo li ku, mêrê berê li ku!.. Silo, pepûgê min... tew tew mala mêran... Li gor gotinan, bi xwe rebenê Silo bikira nav dest û lepê xwe dê ava wî derxistan... Mêrê berê her yek bejna wî wek dara çinarê bûye. Û her wisa werisek jî li nav wan ne dahatin girêdan. Serî wisa mezin hoyyy xwedêwo, wek sîtila mala keyayê gund ku çend kêl danû diçe pê... Poz serik wek qelûna mîr. Çavê reş û mezin, çavê gayê mala xalê Hecî, li ba çavên mêrên berê jehr belav kiriye. Bi Îsa û Mehemed dikîm li gor, ku dibêjin her gohek jî pelasa mala mele mezintir û pirtir... Kepira stû haa... xurt û qalind wek xinzîrê cîyê Miya kûwanê. Dest û lep ji melhêva xalê Mehoş girtir. Êzingê daristana mala Hecî Usman li her zend û çeplên wan get tişteki nîne. Her çîp li wan

ku 10 mîtro ji wan re şalwarek bi zor derdiket an na... Serê gayê heft(7) salî bi zor û bela ji wan re dibûn çaroxek. Her cara ku li ser xwarinê rûdiniştin, malxiraban bi teştekan, sîtilek mehîr zît davêtin..

Lê, li gor xwe jî bi quwet bûne haaa! Di roja giran de, di roja qewmandinê de karîbûne kerekî bi tevî barê wî ve hilbigrên. Qasî tonek êzing di carekî de dikirin piştîyekî... Bi tas û tar di rojêke de zevîye çinîne... Rîya heft qonaxî kirine yek...

Lawê Keya Zilfo, xwe ranagirt, fikiniyeke tûj û dirêj kişand û:

-Waxxx!...li min û hefsed bavê min. Ma tu nabejî cinawerê berê bûne!...

Du kes bi hev re êrişê Zilfo kirin. Yek ji wan:

-Kuro Zilfo dilopan neke... bisekine...

Ji der terpe repek hati û pêre deng xwadiyê rabû ber bi derî mesîya.

Bi vekirina deri re çend kes bi bev re ketin hundir û silavdan. kesên ku li wetaqê bûn, hemû rabûn ser xwe. Ser û cilên kesên nûhatî ji berfê çik spî bibûn. Berfa xwe diweşandin û cilên xwe derxistin. Dîyarbûn, ku ji gundekî dîr tîn. Yekî ji wan tîfinga xwe avêt mixê dîwar û çavên wî bi Remo ket:

He, heyyyy Remoyê malxirab tu dibînî berfê da gulên daran!

Remo kenîya û berbi wî çû û bersiva wî da:

Ma serî li we gerîya, hun di vê berf û bapûgê de ji mal û gundên xwe heta vira tîn!

Kesên nûhatî:

-Ma em kari bûn xwe ragirî; êvar e û berf jî dibare; niha te dest bi çirokên xwe yên dawî nehatî kirîye.

Civatê cî fireh kir. Agir geş kirin. Xwediyê malê çaydaneke mezin tije av kir û xist nav kuçikê. Hîn civat xweş û geş dibû. Vire-vir û şingêna qutiyên cixaran bûn. Şirpên û şeqêna hestan bûn...

BÛKA AGIR

EHMED CIWANRO

— Ji Ismail Beşikçi re diyarî —

Berbanga te va ji nû ve
Tê çirandin
Kulîkên bi xûnava zêrîn himbêzkirî
Qirêj kirin
Peritandin ji xewnên nazik !!..
/ Erê hekarî /
Mêvanên te ne îşev
Potfnên Romê reş
ÇavSORIYA hêzên nexweş
Subehên te koça xwe barkirin
Evarên te tariya komerî naskirin
Helbestên baranê gelî spas nekirin
Dîroka te nû ye...
Şîniya te zû ye...
Tu ar û tu dû ye...
Tu bûk û berbû ye / hekar /

Şevên payîzê digindirin
Zarokên bi şîr vekirî digindirin
Tîfîyên jê kirî xwîna xwe dimijî
Xwe davêjin
Bi ser berbanga belavkirî
Salek e noker
Çû!!...
Hat!!...
/ Bi ser hekarî de zivirî /
Xewn ji hev ditirsîn
Dişkîn
Weke hêsrî li ser hinarkê rokê
Zarok navên xwe dadîqurtînin
Ne AZADIN / NA.. /
Ne dîşadin / NA.. /
Ne bengînin / NA.. /
Lepên gundiyan bi lez
Movikên xwe hiltînin
Tarî digazine ji TARÎYA xwe
Tîfdike RENGÊ xwe
Derî tîn girtin
Bahozên zer poşmandibin
Zemîn tê xemilandin
Çirisandin
Bi maçên ziwa
Bi şîngên singokirî
Bi pêşerên tazikirî
Bi hekarî niv saxî mirî!!...

HEKARÎ — De rabe ser xwe

Mêja buharê li me çû
Dayîkên xwas li ser benderan
Berzûrî şya xwedê dibin
Sorgul xwe cûda dikin ji
Daxwazîya baranê

Xwedayê / dilovan /
Sêwîyê çerm terikî
Ketiya şikefta vedyê
/ HEKARÎ /
Pêlek ji girêza xwe bidyê
Lê xwe / medyê / lê...Lê!!...

Ziftane / HEKARÎ /
De were... em bi xwîne destmêj bigrin
Lê.. rohilat ketîye roava
Lê.. bakûr ketîye başûr
Lê.. nema zanim kîjan alî
Bikim kefen ji boyî dilê xwe
Ji bo pirtûka birçîbûnê
Ji bo tîrêja serbixwebûnê
Lê.. nema zanim / hekarî /
Kîjan stranê veşêrim dibin
Çermê xwe de
Ji boyî serxweşiyê
Lê.. nema zanim kîjan gotinê
Ji xwe re bikim balgeh
Ji bo yî rûşîyê
Şînorên me tev derbasî hev bûne
Welatê me bûye naveroka lehîyan
ÎRO TU:

Navekî bijartîyê
Cengek hejmartîye
Dengek veşartîye
Di ruwên te de girtine
Rûpelên spî
Li ber çavên te yên hingivîn
Tarî kirine rûnahiyê
Destpêka evîne
Dawîya qirîne
Hemû şînorên mizgînê!!...
Hekarî — ÎRO — SUB
Wê serhişkîya te dorpeç bike
Gulê baranê
Kaniyên xwîne, wê ferhenga jîne
Avis bikin
Wê hekarî — berzan bibe — bizê

"H" Tîpên tûj dihingivin rohilat...
"E" Demeke nûjen şildike lêvên terikî..
"K" Destana mêrxasîyê dilebite
Li ser parsiwên hevîdaryê...
"A" Azadîyek sor bi poşiyên xwe
Perda bindestîyê diçirine
Bi quloçên xwe navê zîndanên
Li ser enîya rokê dikole...
"R" Kevok li hev dicivin
Xwe dişon bi hêstrê ezman
Xwe dipekinin
Digihînin hêlîne gulan ..
"I" Gulyên hevrêşim
Dipêçin bîranîne bi tevizinok
Bi şeva yekem re dibin zarok
Bûka agir ser bi xêlî dikin
Dikin hewar
Her bijî
Her bijî
Jîna bê neyar...

HEKARA MIN...
HELANA MIN...
Wê bajar bimrin
Wê stran bimrin
Wê saza perîşana bimre
Wê bîn kuştin

Serjê kirin
Hêvîyên me
Devîyên me
Berberoşên ku ust xwarkirine
Bi dû rokê de
Wê bîn serjê kirin
Lê:
Wê şîfî têkeve şûna zuhayê...
Wê buhar az bibe ji tayê...
Wê genim cûda bibe ji kayê...
Subehên bênav
Xûnav
Gul û silav
Konê xwe wê vegrin
Li ser memkê çîyan
Wê evîna veşartî
Maç û dîrok
Bi hev şabin
Mizgînê teze wê
Xuyabin
Wê xuyabin!!...

pêşniyariya redaksiyonê

Redaksiyona me, di roja 26. 03. 1986 — an de civîya û rewşa 9 mehên borî di çav de derbas kir. Xebata dema borî pîva û hêjand. Redaksiyonê rexne li xwe girt û kil û kêmasiyên xwe diyar kir û peşirand. Em hemû endamên redaksiyonê, ji bo Berbangê hîn baştir û têkûztir, li ser van xalên jêrîn gehîştin armanc û dîtineke tevî:

* Ji bo redaksiyon û bi taybetî ji bo Berbangê gelşa (problêma) herî giring, bingehîn û ya mezin peydakirin û pêkanîna kar û haletên teknîkî ye. Divê û pêwîst e, ji derê redaksiyonê komîteki teknîkî hebe. Û bi kêmasî divê di komîta teknîkî de kesekî kêrhatî û jêhatî, bi profesyonelî kar bike. Lokal û ciyê redaksiyonê hebe. Ji bo weşanê makîne û haletên nûjen hebin.

* Dîsa ji bil redaksiyonê û komîta teknîkî divê komîteke weşan û belavkirinê hebe, ku Berbangê di wexta xwe de bi ser û ber belav bibe. Aktueliya xwe wenda neke. Bigihîşe her xwendevanê kurd.

*Redaksiyon ji 5 kesên kêrhatî û jêhatî pêk bêt.

*Berbang di salê de 3 hejmar xweser bi swêdî derkeve û bêt belavkirin. Di wan hejmaran de divê rewşa kurdan li welat û li welatên Ewropa ji her alî ve baş bêt vekirin û zelalkirin.

*Divê redaksiyona ku nû bêt hilbijartin, bi nivîskar, helbestvan, wênekêş û hûnermendên kurd re têkiliyên germ deyne û pêşve bibe.

* Ji bo hîn baştir vekirin, zelalkirin û awakî bingehîn pişaftina gelş û pingarên ku li pêş Berbangê ne, divê di rojêva kongrê de, ji bo munaqêşan xaleke arzî hebe, ku nûner di kongrê de, ji bo Berbangê rê û metodên pişaftinê yê bingehîn bibînin.

Redaksiyona me, ji hemû xebatkar nivîskar, helbestvan, wênekêş, mûçegihan, kiryarvan û xwendevanên xwe re spasdar e! Ji hemûyan re serketin û serfirazî dixwaze!

REDAKSIYONA BERBANGÊ

TOLERANS

li munaqêşên siyasî û îdeolojîk bigrin. Di destên wan de sedemên girîng ji tunin. Bersiv " serên kesan tevî hev dibê!" Di bingehê xwe de, propaganda dewletên kolonyalist û partiyên wan yê cûrbe-cûr serê bizûtnewa çep û kesên welatparêz tev li hev dike. Divê mirov wan herdu tev li hev û cûrên munaqêşan ji hev cûda bike. Munaqêşe û dîtînen cûrbe-cûr, di civatekî wekî Kurdistanê de gelek normal e. Divê em welatparêzên kurd, hinek metod û pîvanên munaqêşê û danûstandinên ramanî û îdeolojî baş vekin û zelal bikin. Fêda gelê Kurdistanê tê de heye.

KOLONİYALİZM Û TOLERANS

Dewlet û hêzên kolonyalist, di bingeh û koka xwe de li dijî demokrasî û azadiyê ne. Iro li Kurdistanê jî rewş weha ye. Dema munaqêşa demokrasîyê û azadiyê bibe, bingehê kolonyalizmê diheje. Ji ber vê yekê ji hêzên kolonyalist hebûna neteweyê kurd inkar dike. Miroveki xwedî mantiq û rewşenbûr nikare hebûna netewê kurd inkar bike. Zimanê kurdî qedexe bike, mirovan ji bo dîtî, û xebata wan a siyasî bigre û bavêje zindanan. Dewletên kolonyalist, ji îdeolojîya welatparêzî dîtîrsin û nikarin neteweyê kurd di vî warî de qanî bikin. Welatparezekî kurd di çavên dewletên kolonyalist de nijadperest, parvekar û xulamê împeryalizmê ne. Gotineke kurdî heye: "Heko meko navê xwe li hevalê xwe ko!"

Ev jî mesela dewletên kolonyalist in. Dewletên kolonyalist navê xwe li welatparêzên kurdan dikin. Ji xwe kes jî dewletên kolonyalist tolerans naxwaze. Armanca min di bin zilm û zordariya dewletên kolonyalist de hêzên welatparêz li hember hev, ji hev re çawa tolerans şanbidin û di çarçova netewî û demokratîk de li dijî hêzên kolonyalist û paşverû çawa hêzên xwe bikin yek e. Di civaka Kurdistanê de tû tiştêkî rewşenbûrî bi rêk û pêk ne hatiye munaqêşe kirin û vekirin. Li gor dîtîna min civata me niha di despêka munaqêşên siyasî, zanyarî, kulturî û edebî de ye. Li welatên pêşketî ev proses, bi sed salan ve berdewam e. Li wan welatan, li welatên serbixwe û aza bi hezaran pirtûk, lêkolîn, lêgerîn, kovar, rojname, broşûr hene. Nivîskar, rojnamevan, dîrokan, zimanzan, teknîker, ekonomîst, hozan û muzisyen û govenger hene. Ma gelo jî van çend kes kurd hene. An jî yê ku hene xwe kurd

zanin û di vî warî de xebat dikin. Ji bo ku em karibin, mirovên welatparêz di warê zanistî, kulturî, siyasî û civakî de bigihînin, ji wan re rê û hinek imknanan çêkin; divê em toleransan bidine wan Gelek cara li şûna alîkariyê, em nigên wan dîşimînin. Gelo fêyda kê di vir de heye? Zerara gel û welatê me tê de hene.

Dewletên kolonyalist, di her warî û her alî û her babetî de derûdor li me girtiye. Rîyan sinc stîrî kiriye. Van dewletên xwînwar û xwînmêj dixwazin bizûteneweyê kurdayetiye bidin rawestandî. Ji bo firotin û bazirganiyê ji tû carî mirov nikare, pirtûk, kovar, rojname û kasetên kurdî li welat belav bike. Li Kurdistanê hebûn û jiyana kurdan bi xwe sîyaset e. Oedexe ye. Dîrok, ilm û zimanê kurdî bûye sîyaset. Di bin hewqas mercên hov û dijwar de, divê em kes û hêzên welatparêz, ji hev re bi tolerans bin. Ji hev re alîkar bin. Bi warê siyasî re, di warê zanyarî, kulturî, edebî û ziman de jî dest bidin hev. Civata kurdan muhtacî tolerans, demokrasî, danûstandinên birûbaweriyê ye. Civata me hêdî-hêdî, giran-giran ji xewê radibe. Di vê heşyarbûna neteweyî de divê alîkariya hev bikin. Tahamulên dîtînen cûrbe-cûr bikin. Bîna xwe gelek fireh bikin û kesên welatparêz bi tiştên biçûk û erzan mahkûm nekin. Xebata ronahîkirina fikrî û siyasî divê di civata me de şax bide, ber bide, mezin bibe û bibe mal û hebûna gelê Kurdistanê. Kurdistan bila di vî warî de ronahî bide, deng bide, ji bo xebata gelên rizgarîxwaz. Divê bi zanyarî em pêşve herin û bikevin nav koma gelan û cihên xwe bigrin. Hozanê kurd Seydayê Cigerxwîn weha dibêje:

Welatê kurdan hemû çîmene
Egît û şêr û piling lê hene
Hemû bira û pîsmanên me ne
Ey felek felek, ey zalim felek
Kanî Kurdistan, ka birca belek.

ÇAVKANÎ

- *Traktat Om Folket, Voltaire- Stockholm- 1964
- *Kovara Radix, hejmar n:3-4 1979
- *Upplysningsens Dialektik, M. Horkheimer T. W. Adorno Roda Bokforlaget 1981
- *Filozofi och Revolution- Carl Goran Heidegren Symposium Stockholm 1984

XEBATA KURDZAN

LAMARA BARÎYE ULMÎ

Akadêmîa Komara Gurcistana Sovî-
ête Zanyarî (ulma) sê meha carekê
kovarekê derdixe bi sernivîsara " ji
cêrga dîrok, erdvejandin) arxêologî-
a), mîletzani û îskûstva terîqê " Van
dawîya li bajarê Tbilîsîê hejmara wêye
bi sirê derket.

Wêda gelek mîqalêd heweskar hene
derheqa rewş û demê welat û gelêd Ro-
hilata Nêzîkda, çawa ji bo nimûnê,
" Aborya Rohilata Nêzîk sedsalêd
12-a û 13-da, Rewşa sosyal-aborîê li
Îranê, Li sedsala 19-a, Problêma hildana
paşdamayîtiya rohilata Turkîaêye sosyal-
aborîê nava biryarêd partiâed welatê
bûjûazîye sîasetîêda" û yên mayîn.

Mîqala kurdzan, doktora dîrokê La-
wara Barî p'aşavaê, ku vê hejmarêda
bi zimanê rûsî ronahî dîtye, wa tê navki-
rinê: " Rewş û pîrsdanînd kurdzanîê
Gurcistanêda." Em wêya bi kurtkiri na-
va raberî xwendevanên kovare dîkin.

— Jimara kurda li cîhanê dîghîje 20
mîlîonî. Kurd li Turkîaê, Îranê, Iraqê,
Sûrîaê, Afxanîstanê û Yekîtî Sovîetda
dimîn. Gelek kurd, xwezma kurdên
Turkîaê, mîhacîrî Avropa Roavaê bûne

û li şarîstana dijîn. Tenê li komara Al-
manîa Fêdêral weke 200 hezar kurd di-
mîn. Kurd herweha li Swêd, Bêlçî-
ka û Fransîaê jî hene.

Kurd, ku hesab dibin binecîên Mesopotamîa Bakûre kevnare, jî sedsala 7-a destpê kirine hatine berbi Asîa Biçûk û Pişkavkazê. Çend qebîlên kurda sedsala 16-a bi jimareke biçûk hatine Gurcistanê. Lê kurd hîmlî pey şerê hemcihaneyî pêşîn ji Turkîaê hatine Gurcistanê. Sala 1918-a jî wanê, Surmeliê û Qersê ev ber, qebûl û eşîret hatine Tbilîsîê: Korkitî, Mendikî, Mendesorî, Beravî, Çoxreşî, Mamreşî, Anqosî, Masekî, Kaşaxî, Kîlerî, Pîvazî, Bendûrî, Sîpikî, Hesimî...

Vê demê Tbilîsîêda 26 hezar kurd dijîn. Ewana li Tbilîsîê jîyaneke bextewar derbaz dîkin. Pîrê wan kurdên êzdîne. Nava wanda rênçberên pêş, gelek xwendekar, roşinbîrên kurda hene.

Li Gurcistanê guhdarîke mezin tê danîne ser lînihêrandin û azîrûkirina pîrsên dîrok, mîletzani, çanda kurd. Wê derecêda xebateke berbiçev kirine

kurdzan A. Mêntêşaşvîlî, Kerem Emo-
êv, û yên mayîn.

Şorişa Oktobire sosyalîstîeye mezin roleke giring lîst nava jîyana kurdên Gurcistanêye sosyal-aborîê û çandesîasetêda. Ew yek gumreh (qewîn) bû xwezma van salêndawîda. Bo nimûnê, em bêjin, ku Komîtêa Navbendî ya Partîa Gurcistanêye Komûnîstîe sê biryarên derheqa mecalên qewûnkirina xebata îdêatîe-terbîyetkirinê nava binecîên Gurcistanêye kurdada qebûl kirine.

Gurcistanêda lîteratûra kurdî ronahî dibîne, radîoa kurdî heye, têatra kurdiye gelêrîe alî xweykirina erfêedet, zîman zargotîna gelê kurd dike. Kurdên Gurcistanê, ku usa jî li Têlavê, Batimê, Rûstaviê dimîn; erf-edet, eyd-erefatên xweye mîletîeye baş xwedî kirine.

Bi serî xebata dota kurda, kurdzana dilsoz û zîrek-Lamara Barî, ku ser bîngeha melûmetî û berevokên ulmî hatye nivîsarê, gelek xwendevanên kovare nasya xwe didine çend derecêd emrê kurdên Gurcistanê, usa jî şerkarya kurdaye mîletîe-azadariê li hemû perçêd Kurdistanêda.

••

SÎSTEMA FEDERASYONÊN BÎYANÎ DI 1987... AN DE

TÊ GUHARTIN

Parlementoya Swêdê, dixwaze li ser daxwaz û pêşniyariya sazgeha bîyanîyan (Invandraraverk) di sala 1987— an de sîstema federasyonên bîyanî. ji binî ve biguhurîne. Di vî warî de, kar û xebat gelek pêşve çûye. Di parlamentoya Swêd de, di komîsyonên amade yên pêşniyarname û guhartina qanûnan de, ev pêşniyarî zelal û temam bûne. Dê di demeke kin de parlamentoya Swêdê wan pêşniyarnaman di çav de desbas bike û di derbareyên wan de biryar bide.

Li gor agahdarî û rênasiya berpirsiyarê Sazgeha Bîyanîyan, ji wan guhartinên giring û bîngehî çend jê ev in:

* Pêwîst e, ku bi kêmasî 1000 endamên federasyonan hebe. Ew federas-

yonên ku ji 1000 î kêmtir endamên wan hebin, dê federasyon neyên qebûl-
kirin û tû alîkarî ji wan re nebe.

* Pêwîst e, federasyonên bîyanî demokratîk bin û li gor qanûnên swêdî kar û xebat bikin.

* Komelên endamên federasyonan divê li tevayîya Swêdê belav bin, ne bes li çend bajar û dorhêlan hebin.

* Divê qada xebata federasyonan û weşanên wan Swêd be.

* Bi destpêkirina sîstema nû re, ew alîkariyên aborî yên ku ji bo projên xortan zarokan, jinan, lêkolîn û lêgerinan, kovar ûhd. bi temamî di carekî de tînen birîn. Li gor hejmara endamên federasyonan, dê alîkariyên aborî bêt kirin. Ew mercên alîkariya abo-

ri'dê weha bin:

Ew federasyonên ku di navbera 1000-3000 î de endamên wan hebin, dê ji bo alîkarîya saleke 250.000 kron alîkarî bigrin. Mesrefa weşan û kirê jî di nav de ye. Ji derê vî pereyî tû alîkarî dê neye kirin. Ew federasyonên ku endamên wan di navbeyna 3000 - 3500 î de be 400.000 kron, 4000-4500 650.000 kron, 7000-8000 en damî 800.000 kron, 11000 endam 900.000 kron û yên ku 15000 endamên wan hebin 1.000000 ekî bigrin.

Xweza, ev biryara ha, ji bo federasyonên biçûk wek ya me, guhartineke gelek pozîtîv û pêşketî ye. Lê bes divê em li gor rewş û mercên nû, kar û xebat şan bidin.

ÇÎROK

NEWROZ

CIVANÊ GULAN
LENÎNGIRAD - 1985

Zivistan diçe û naxwaze li pişt xwe binêre, mirov niza-
ne gelo ji bo çi usa ew ditirse; tirsê wê ji çi ye?

Dema ku bihar tê, gul, kufîk, nêrgiz û rihan rûyên
xwe yê nêş vedikin. Ji wê tariya dirêj re dibêjin bes e,
bes e û li ber zikê sibê de, li ser rûkên pelan, ji kof û evîn
hêstiran dikin û bi wan hêstirên xwe, av didin jîyana xwe û
bi wê şebnemê xwe dixin rengê dilan, çi sor, çi kesk û
zer, xwe dixemlînin, ji bdestpê ka biharê yan ji NEWROZÊ.

Bavê Şêro, wek her salî di destpê ka biharê de rûniştin
jê re çet tune, bi dizî ji xanîkî dikete xanîkî û kar û barê
xwe yê NEWROZÊ dîkir.

MÎT (polisê istixberatê) ne yek, ne dudu û ne sisê ni-
karibûn careke ji Bavê Şêro bibinin û ew çawa kar û barê
Newrozê pêktîne. Bavê Şêro, yek ji mêrê mêrxas bû. Ev bû
49 salên wî, ku vî karî dîke. Ma hêj em çi ji wî dixwazin?
Her sal di roja Newrozê de, her tişt ji aliyê wî de amadeye,
bi cî ye. Ew, li ser çar çunaxên bajêr, li ser çiya û giran
agirê Newrozê pêdixê! Xort, keç, zarok jin û mêran li hev
dîvandî û bi dizî Newrozê piroz dikirin. "Guhên erdê
heye", çawa guhên MÎTA dewletê tune ye? Dema heha
Newrozê nêzik dibû, MÎTÊ bêtir li Bavê Şêro dinitiran-
din, ji ber ku ka dîsa xebata Newrozê dîke an na.

Hîn ji Newrozê re gelek mabû, Bavê Şêro, bi hevalên
xwe ve dest bi karûbarê Newrozê kiribûn. Bavê Şêro,
şeveke dît, ku kesekî li dût wî, her tim dimeşe û awirê jê
nabire. Lê Bavê Şêro, di ber xwe de got: "De bera MÎT
be, min bi xwe karê xwe ji bo Newrozê kir. Çi dibê bila
bila bibel!.."

Ew, derengiyê şevê bi serê xwe dizivirî mala xwe. Serê
xwe yê westandî da ser balgiyê û demeke dirêj nekete
xewê, tin ew mirovê ku li dût wî dahatin, diket ber çavên
wî û bala wî. Bavê Şêro, dîkir ne dîkir, xew nediketin çav-
van. Li jina xwe serkir û keserek kişand. Çavên wê weri-
mî bûn. Ji ber ku derend razaye. Ew, her û her li heviya
havê zarwan bû. Bavê Şêro destê xwe da ser serê jina xwe
û ji xwe re bi porê wê dilîst. Gulê ji xew rabû û jê re got:

"Silo ma tu ne birçî yî?"

Silo jê re got:

"Sibê cejna Newrozê ye. Birçibûn û xew îşev nîne.
Rabe, hinek av ji min re germ ke, ez ê serê xwe bişom."

Li der, li ber deriyê Bavê Şêro, peyayê MÎTÊ rûniş-
tibû. Li heviya Silo bû; dema ku ew derkeve û here agir
li serê çiya pexe....

Silo gote Gulê:

"Jinê kincên paqij ji min re bîne. Wext dereng e."

Silo, bi lez parîk nan dixê û kincên xwe li xwe dîke û
ji leza ji birkir ku maçeke ji Gulê bistîne. Bi lez Silo serê
xwe tenê ji ber derî derxist û bi lezî maçek ji Gulê stand.

Deriyê hewşê vekir, dît ku ew mirov, bi xwe li ber de-

rî rawestayê. Û çawa Silo dît:

"Silêman Efendî, tu bi ku de diçî vê sibê?"

Bi vê pirsê, wek yek aveke sar û dût re germ li ser Silo
dake. Û Silo:

"Ez diçim ser karê xwe. Ka tu li vê derê çi dikî?"

Peyayê MÎTÊ, di cî de dest davêje demançê xwe û ji
Silo re:

"Paşve vegere hundir!"

Bavê Şêro û peyayê MÎTÊ diçin oda mêvanan. Û deng
li jina xwe dîke:

"Gulê metirse, haya te li zarokan hebe, ew ji xew rane-
bin. Û ji me re qehweke şêrîn li ar de."

Peyayê MÎTÊ, ji Silo re dozê eşkera kir û got:

"Silêman, serokê me ferman da, ku tu îro ji mala xwe
derneyî û ez naxwazim, tu ji min bipirsî 'çima û ji bo çi'?"

Bavê Şêro her tişt fêm kir, "yanî naxwazim ku ez karê
Newrozê bikim...."

Wî qehwa xwe li hev dixist û serê xwe dîkir ber xwe
Bal û ramanên wî tev li ser agirê newrozê bû. Dê ku ro
agir li serê çiya geş bike... Wî destê xwe davêt qutiya xwe û
ji tutinê, cixareke pêça, qutiya xwe avêt ber peyayê MÎTÊ:

"Ha ji xwe re yeke bipêçe ezbenî..."

Bavê Şêro, ji berika xwe şixatê derxist û cixara xwe pê-
xist. Silo, li serê cixarê nêrî, agirê Newrozê hat bîra wî, dîsa
dîlê wî bi hêl lîxist. Rahişte şixatê û ji xwe re darikên şix-
atê yek bi yek pêxist û ji xwe re li agir dinêrî. Vî vê yeke
dîlê wî fireh dibû. Û agirê Newrozê hin bi hin geş dibû.
Darikên agir carnan digîhiya destê wî û goştê destê wî
dişewitand. Lê Silo bi wî agirî çet ne dihesiya! Têhna
Silo ne dişket bi wî agirî. Silo li ber pencerê rûnişt bû û
dema ku dît çawa roj hilat û dinya ronî û geş bû; bîhna
Cejna Newrozê li pozê wî xist; rahişte şixatê û agir bi
perdên pencerê xist. Agir lezî û zizigî ta giha beştê zikê
xênî. Peyayê MÎTÊ, jê re got.

"Mal ne xirab, tu çi dikî?"

Lê agir diqijîji û dîkir terqê terq.... Peyayê MÎTÊ, ji
tirsê xwest bazde der. Lê Bavê Şêro, ji nişka ye xwe avêt
ser û bi her du destê wî girt. Ev car peyayê MÎTÊ ne kari bû
bazde û ne kari bû debanca xwe bikşîne. Bavê Şêro, bi hez
wi girt û guhaşt ser hev û pê re diqîriya:

"Kuda direvî tirsonêk, te ne hişt ez îro agirê Newrozê,
li ser çiya pêxim û geş bikim. Lê ez ê te bi xwe re di agi-
rê Newrozê de bişewtînim."

Peyayê MÎTÊ, hawar û qîrîn dîkir û bavê Şêro jî, bi
dengê bilind distiryan:

"Ey Newroz ey Newroz tu yî cejna azadî!.."

Bê xêr hatî û gelek pîroz, kurd te bi rihê xwe nadî!

Te pir serê me hilda, me bîndestî nema dî!"

Agir her ku diçû, bi don dibû û sor dibû û bilind dibû!

ADRESS/NAVNIŞAN:

RISSELEDEN 55,NB

172 44 SUNDBYBERG/SWEDEN

Hamid Arabi
Do Vostrebovania
310113-Kharkov-113
USSR

